

บทที่ 4 ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องรูปแบบการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ เพื่อให้เกิดภาวะสูงวัยอย่างมีพลัง ผู้วิจัยขอเสนอผลการศึกษาลำดับการศึกษา แบ่งเป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการถอดบทเรียนการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ เพื่อให้เกิดภาวะสูงวัยอย่างมีพลัง

ตอนที่ 2 รูปแบบการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ เพื่อให้เกิดภาวะสูงวัยอย่างมีพลัง (Developmental Research)

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาเชิงทดลอง (Quasi – Experimental Research) ของรูปแบบการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ เพื่อให้เกิดภาวะสูงวัยอย่างมีพลัง

ตอนที่ 4 แนวทางการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ เพื่อให้เกิดภาวะสูงวัยอย่างมีพลัง เชิงนโยบาย

ตอนที่ 1 ผลการถอดบทเรียนการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ เพื่อให้เกิดภาวะสูงวัยอย่างมีพลัง 3 พื้นที่

4.1 ผลการถอดบทเรียนการเสริมสร้างการมีส่วนร่วม ของผู้สูงอายุจังหวัดเชียงราย
ผ่านกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝาย ตำบลสันกลาง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย มีดังนี้

1) ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

ตำบลสันกลาง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของอำเภอพาน มีระยะทางห่างจากที่ว่าการอำเภอพานประมาณ 10 กิโลเมตร ห่างจากตัวเมืองเชียงรายประมาณ 40 กิโลเมตร จำนวนหมู่บ้านทั้งสิ้น 18 หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่ที่ 1 บ้านป่าเหียง หมู่ที่ 2 บ้านแม่ควาหลวง หมู่ที่ 3 บ้านถ้ำ หมู่ที่ 4 บ้านป่าขา หมู่ที่ 5 บ้านป่าตอก หมู่ที่ 6 บ้านแม่ควาโดน หมู่ที่ 7 บ้านสันผักอี หมู่ที่ 8 บ้านท่าทรายมูล หมู่ที่ 9 บ้านหัวฝาย หมู่ที่ 10 บ้านผาจ้อ หมู่ที่ 11 บ้านป่าเปา หมู่ที่ 12 บ้านใหม่พัฒนา หมู่ที่ 13 บ้านร่องลึก หมู่ที่ 14 บ้านป่าข่าดอนชัย หมู่ที่ 15 บ้านแม่ควาดวงดี หมู่ที่ 16 บ้านสันโค้ง หมู่ที่ 17 บ้านแม่ควาโดนพัฒนา และหมู่ที่ 18 บ้านเวียงสา

สำหรับจำนวนผู้สูงอายุมีทั้งหมด 1,984 คน เป็นชาย 934 คน เป็นหญิง 1,050 คน ผู้สูงอายุส่วนใหญ่อยู่ดูแลบ้านในช่วงเวลากลางวัน ลูกหลาน ออกไปทำงาน ทำสวน ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุจะไม่ค่อยได้เรียนหนังสือ จึงอ่าน เขียนหนังสือไม่ได้ มีรายได้เป็นเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ สุขภาพโดยรวมส่วนใหญ่ช่วยเหลือตัวเองได้ เป็นผู้สูงอายุติดบ้าน ไม่สะดวกเดินทาง เนื่องจากลูก หลาน ออกไปทำงานกันหมดเกือบทุกวัน ลักษณะของทางเท้าดินส่วนใหญ่เมื่อก่อนต้องเดินตามคันนา แต่ปัจจุบันมีถนนเชื่อม เดินทางสะดวกขึ้น ในด้านกิจกรรมที่ผู้สูงอายุในชุมชนดำเนินมาอย่างต่อเนื่องคือ การไปทำบุญในวันพระ ทำให้ได้มี

การพบปะพูดคุยกัน นอกจากนี้ก็จะอยู่บ้านเพื่อเลี้ยงหลาน หรือเตรียมอาหารไว้รอลูก หลาน กลับจากทำงาน

2) ข้อมูลโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝาย

โรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝาย ซึ่งตั้งอยู่ที่วัดหัวฝายเลขที่ 91 ม. 9 บ้านหัวฝาย ตำบลสันกลาง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ก่อตั้งโดยท่านพระครูปิยวรรณพิพัฒน ได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลสันกลาง ศูนย์การศึกษาอนุเคราะห์และการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอพาน โรงเรียนได้เปิดสอนผู้สูงอายุตั้งแต่วันที่ 4 เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2554 โรงเรียนตั้งอยู่ในทำเลที่เกือบเป็นศูนย์กลาง การเดินทางไปโรงเรียนค่อนข้างสะดวก อีกทั้งโรงเรียนตั้งอยู่ในพื้นที่วัดหัวฝาย ทำให้ผู้สูงอายุที่มาโรงเรียนรู้สึกเหมือนมาเรียน มาทำกิจกรรมที่วัด ซึ่งเป็นสิ่งที่ปฏิบัติกันมาเป็นประเพณีในอดีต

วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งโรงเรียนเพื่อให้ผู้สูงอายุพัฒนาตนเองให้เป็นคนทันสมัยทันโลก ทันเหตุการณ์ ติดตามข่าวสารบ้านเมืองและของโลก เพื่อให้พูดคุยสื่อสารกับสมาชิกภายในบ้านที่ต่างวัยกันได้รู้เรื่อง เป็นการลดช่องว่างระหว่างวัยได้เป็นอย่างดี และให้ผู้สูงอายุได้รับการพัฒนาเปลี่ยนแปลง วางตัวให้เป็นคุณปู่ คุณย่า ที่น่าเคารพนับถือ เข้าใจบุตรหลาน เข้าใจในความเปลี่ยนแปลงของตนเอง ลดปัญหาระหว่างวัยและมีชีวิตอยู่กับลูก ๆ หลาน ๆ ได้อย่างมีความสุข อีกทั้งสามารถดึงศักยภาพของตนเองไปช่วยชุมชน และสืบทอดทักษะวัฒนธรรมสู่คนรุ่นต่อไป เพื่อดำรงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมของชาติให้คงไว้สืบต่อไป ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง เห็นคุณค่าและศักยภาพของตนเองมากขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ออกกำลังกายเป็นประจำสม่ำเสมอ ทำให้สุขภาพแข็งแรงอารมณ์แจ่มใสเบิกบาน และได้เรียนรู้ถึงสัจธรรมความเป็นจริงของชีวิต ซึ่งจะช่วยให้เกิดสติ ปล่อยวาง ไม่ยึดมั่นถือมั่นต่อไป

ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝาย พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 91 มีอายุอยู่ระหว่าง 60 – 87 ปี ปกติไม่ได้ทำงานอะไร อยู่บ้านดูแลบ้าน เตรียมอาหารให้ลูก หลาน ที่ไปทำงาน ทุกคนมีรายได้เป็นเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ และการจำหน่ายผลผลิตที่ทำจากการมาร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน ส่วนทางด้านสุขภาพ ภาพรวมมีโรคประจำตัวเกือบทุกคน เช่น เบาหวาน ความดันโลหิตสูง ไช้มนันในหลอดเลือด ปวดหลัง เป็นต้น แต่ทุกคนสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ส่วนใหญ่ใช้บริการสุขภาพภาครัฐ จากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลสันกลาง ซึ่งอยู่ห่างออกไปประมาณ 3 กิโลเมตร

3) การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝาย

จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ประกอบด้วย ผู้บริหารหรือผู้แทน ผู้ปฏิบัติที่รับผิดชอบดำเนินโครงการ/กิจกรรมเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุที่มีพลัง (Active Ageing) และผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมจำนวน 10 คน ได้ผลการสนทนากลุ่ม ดังนี้

3.1 บทบาทผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลสันกลาง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย กล่าวถึงการดำเนินการเกี่ยวกับกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝายว่าทางองค์การบริหารส่วนตำบลสันกลาง มีนโยบายเกี่ยวกับการสนับสนุนกิจกรรมของผู้สูงอายุอย่างชัดเจนอยู่แล้ว และได้มีการจัดสรรงบประมาณไว้สำหรับดำเนินกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม โดยแทรกอยู่ในโครงการสนับสนุนการศึกษาอบรมและฝึกอาชีพเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโครงการส่งเสริมสนับสนุนคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส ตามแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลสันกลาง ดังคำกล่าวที่ว่า

“...ทาง อบต.เรามีนโยบายส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้สูงอายุอยู่แล้ว พอท่านเจ้าอาวาสท่านมาขอการสนับสนุน เราก็สนับสนุนไปทันทีที่ได้รับข้อมูล ส่วนเรื่องการดำเนินการ การจัดการทางท่านเจ้าอาวาส และผู้สูงอายุ เขาจัดการกันเองทั้งหมด ทาง อบต.ก็ไปเยี่ยม ติดตามอยู่ หากมีอะไรที่ช่วยได้เราก็ช่วย เพื่อให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในโรงเรียนให้มากที่สุด เราได้เตรียมงบประมาณไว้สนับสนุนโดยเฉพาะเลย ผู้สูงอายุจะมีความสุขสบายและมั่นใจในการมาร่วมกิจกรรม มาแล้วมีความสุข มีความสะดวกสบาย เขาก็ยินดีที่จะมา ตอนนั้นพอผมได้รับทราบจากเจ้าอาวาส ผมก็ดีใจ และบอกไปว่ามีอะไร ที่ต้องให้ช่วย ขอให้บอกมาที่ อบต.ได้เลย สำหรับโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝายตอนนี้เขาบริหารจัดการกันเองทั้งหมด ทางเราไม่ได้ไปช่วยอะไร แต่หากเขาต้องการอะไรเสนอมาเราก็สนับสนุน ช่วยเหลือ ท่านพระครูฯ ท่านบริหารจัดการได้ดีมาก ทีมผู้นำมีความแข็งแกร่ง...โรงเรียนนี้เริ่มจัดตั้งโดยการรวมกลุ่มผู้สูงอายุบริเวณใกล้ ๆ วัด กลุ่มเล็ก ๆ แล้วขยายเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จากการบอกต่อ ๆ กัน ตอนนี้มีคนมาดูงานมากมาย...”

สมาชิก Focus group ลำดับที่ 2 24 พ.ย. 2563

ดังนั้น เมื่อท่านเจ้าอาวาสวัดมาปรึกษาว่าจะจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุที่วัดหัวฝาย เพื่อให้ผู้สูงอายุในหมู่บ้านในหมู่บ้านที่ไม่รู้หนังสือ ได้เรียนรู้หนังสือ เพื่อให้สามารถอ่านออกเขียนได้ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลสันกลาง จึงได้สนับสนุนการดำเนินการอย่างเต็มที่ และได้ให้เจ้าหน้าที่ไปประสานการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้ความช่วยเหลือตามที่ต้องการ ส่วนในเรื่องการบริหารจัดการทางโรงเรียนผู้สูงอายุนั้น ท่านเจ้าอาวาสได้แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารจากผู้สูงอายุในโรงเรียน

เพื่อให้ผู้สูงอายุมาบริหารจัดการกันเอง โดยใช้ศาลาวัดที่ว่างอยู่เป็นสถานที่สอนหนังสือและทำกิจกรรม และได้ประสานกับเจ้าหน้าที่ของ อบต. ขอรับการสนับสนุนงบประมาณในการปรับปรุงต่อเติมห้องน้ำ และจัดหาเก้าอี้และอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้มีความพร้อมในการดำเนินกิจกรรมของผู้สูงอายุ และขณะที่กิจกรรมดำเนินไปหากทางโรงเรียนต้องการสนับสนุนใดก็ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลสันกลางดังเช่นในวันที่ไปรวบรวมข้อมูล ทางโรงเรียนก็ได้รับการสนับสนุนวิทยากรจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย โดยการประสานงานจากองค์การบริหารส่วนตำบลสันกลาง มาสอน การใช้สื่อเทคโนโลยีใหม่ เช่น ไลน์ เป็นต้น นอกจากนี้ ทางองค์การบริหารส่วนตำบลสันกลางได้มี การปรับปรุงถนนในหมู่บ้านให้ผู้สูงอายุเดินทางสะดวกขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุมาร่วมกิจกรรมมากขึ้น

ในการเริ่มต้นจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝายนั้น ในขั้นต้นจำเป็นต้องใช้งบประมาณ ผู้สูงอายุที่ต้องการร่วมกิจกรรมเรียนหนังสือ จึงตัดสินใจรวมเงินกันคนละ 100 บาท ในช่วงแรก ๆ ทำให้มีผู้สูงอายุมาร่วมกิจกรรมไม่มาก เพราะผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่มีเงิน และไม่มียาได้ ต่อมาเมื่อทราบว่าทางองค์การบริหารส่วนตำบลสันกลางมีการสนับสนุนงบประมาณ ผู้สูงอายุจึงตัดสินใจมาร่วมเรียนหนังสือเพื่อให้ตนเองได้รู้หนังสือเพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ ผู้สูงอายุที่ความสามารถในการเดินลดลงแต่ต้องการร่วมกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝาย จำเป็นต้องใช้ไม้เท้าช่วย เวลาฝนตกเดินมาคนเดียวไม่ได้ เพราะถนนลื่น มีน้ำขังเสี่ยงต่อการหกล้ม ต้องรอให้ลูกหลานมาส่ง จึงตัดสินใจไม่ร่วมกิจกรรม แต่พอองค์การบริหารส่วนตำบลสันกลางมาปรับปรุงถนนให้ ผู้สูงอายุตัดสินใจมาร่วมกิจกรรมเพิ่มขึ้น บางคนใช้ไม้เท้าพยุงเดินมา (แต่เมื่อมาร่วมกิจกรรมระยะหนึ่งความสามารถในการเดินเพิ่มขึ้น การทรงตัวดีขึ้น เดินได้เองโดยไม่ใช้ไม้เท้า) ดังคำกล่าวที่ว่า

“.....เมื่อก่อนถนนไม่ดี โดยเฉพาะเวลาฝนตก ถนนลื่น มีหลุม บ่อ ป่าเดินมากันไม่ได้ ก็ไม่ได้มากัน ต้องอาศัยเด็ก ๆ เขามาส่ง เขาก็ต้องรีบไปทำงานกัน ส่วนใหญ่เขาจะไปกันแต่เช้ามีด จะให้ตี ป่าต้องมากันเอง หรืออาศัยกันมา มาตอนหลังนี้ถนนดีขึ้น อบต. เขามาลาดยางให้ ไปมาสะดวก บางทีเช้าเราก็เดินมากัน หลาย ๆ คน เดินมาพร้อม ๆ กัน เดินจนไม้เท้าหาย สนุกดี

สมาชิก Focus group ลำดับที่ 5 24 พ.ย. 2563

“.....พอถนนดีขึ้น ผู้สูงอายุที่ไม่ค่อยมั่นใจ ก็มาเพิ่ม ช่วยๆกัน พวกกันมาพร้อม ๆ กัน พักบ้าง บางคนก็ยืนไม้เท้ามา คนที่มาไม่ไหวต้องรอลูกมาส่ง ก็มาบ้างไม่มาบ้าง พอถนนดีก็มากันเองได้ ป่าเองก็ปวดหลังตอนมาแรก ๆ ฝน

ตกก็กลัว ๆ เพราะต้องใส่เสื้อพุงหลัง แต่พอเป็นถนนคอนกรีต เดินง่าย สะดวก ก็มาร่วมกิจกรรมได้ เดินกันทุกวัน มาเป็นกลุ่ม ๆ มาพร้อม ๆ กัน เดินกันจนลืมนึกแล้วว่าตอนนี้เสื้อพุงหลัง ไปไหนแล้ว....บางคนก็ชอบมอเตอร์ไซด์เพื่อนมา บางคนชอบจักรยานเพื่อนมา ซึ่งเมื่อก่อนคนที่ไม่อยากร่วมก็ชอบ กลัวล้ม คนชอบก็ไม่กล้าชอบ ตอนนี้ชอบกันสบายเลย.....”

สมาชิก Focus group ลำดับที่ 5 24 พ.ย. 2563

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นว่าการเสริมสร้างให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมในส่วนของผู้บริหาร มีบทบาท ดังนี้

(1) กำหนดนโยบายการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ พร้อมทั้งจัดทำแผน และจัดสรรงบประมาณสนับสนุนปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วม ได้แก่ ปรับปรุงสถานที่ ถนน สนับสนุนอุปกรณ์ที่จำเป็น วิทยากร เป็นต้น อีกทั้งช่วยแก้ไขปัญหาในการเดินทาง ความสะดวกของสถานที่

(2) ให้โอกาสผู้สูงอายุในชุมชนมาร่วมและกำหนดกิจกรรมกันเอง เห็นได้จากเมื่อผู้นำชุมชนสนใจพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ เมื่อท่านเจ้าอาวาสวัดมาปรึกษาว่าจะจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ วัดหัวฝาย เพื่อให้ผู้สูงอายุในหมู่บ้านได้เรียนรู้หนังสือ นายองค์การบริหารส่วนตำบลสันกลางได้ให้การสนับสนุนตามที่ร้องขอและเมื่อทราบที่เจ้าอาวาสได้แต่งตั้งให้ผู้สูงอายุมาบริหารจัดการกันเอง ได้ให้การสนับสนุนผ่านการประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบกับคณะกรรมการบริหารโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝาย

(3) สนับสนุนทรัพยากรให้พร้อม ได้แก่ ปรับปรุงสถานที่สอนหนังสือ และทำกิจกรรมโดยใช้ศาลาวัดที่ว่างอยู่และ อบต. ได้สนับสนุนงบประมาณในการปรับปรุงต่อเติมห้องน้ำ และจัดหาเก้าอี้ปรับปรุงถนนในหมู่บ้านให้ผู้สูงอายุเดินทางสะดวกขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้นและอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้มีความพร้อมในการดำเนินกิจกรรมของผู้สูงอายุ

(4) มีผู้ประสานงานหลัก จะเห็นได้จากขณะที่กิจกรรมดำเนินไปนั้น หากทางโรงเรียนหรือทางวัดต้องการสนับสนุนอะไร ก็ให้ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลสันกลาง เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

(5) ปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการไปเรียนของผู้สูงอายุ ดังเช่นเมื่อทางผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลสันกลางทราบเรื่องปัญหาการเดินทางมาร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝายว่าผู้สูงอายุมาร่วมกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุไม่สะดวก ได้มีการปรับปรุงให้เป็นถนนคอนกรีต ผู้สูงอายุหลายคนได้รับความสะดวกในการเดินทาง เกิดแรงจูงใจในการมาร่วมกิจกรรม มีปัญหาในใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร ได้จัดวิทยากรมาให้ความรู้

3.2 บทบาทของผู้ปฏิบัติงานในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุได้ดำเนินการตามโครงการสนับสนุนการศึกษาอบรมและฝึกอาชีพเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โครงการส่งเสริมสนับสนุนคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส โดยทำหน้าที่ประสานงานการขอสนับสนุน ได้แก่ วิทยากร อุปกรณ์ ดังคำกล่าวที่ว่า

“.....ใช่ค่ะ ท่านนายกท่านให้หนูดูแล มีอะไรทางโรงเรียนก็จะบอกมาค่ะ หนูก็จะรีบนำเสนอนาย และดำเนินการให้อย่างรวดเร็วค่ะ แต่ผู้สูงอายุที่นี้น่ารักทุกคนค่ะ เขาจะเกรงใจหนูมากเลยค่ะ ไม่ค่อยบอกอะไร และปกติเขาก็จะจัดการกันเองค่ะ เขามีคณะกรรมการบริหารกันเอง ทีมเขาเข้มแข็งมากเลย หากิจกรรมต่าง ๆ มาทำกันตลอดเวลา มีบางอย่างทางคณะกรรมการขอมาเหมือนกัน เช่นเมื่อไม่นานมานี้ ผู้สูงอายุ สนใจเล่นไลน์ เพราะทุกคนมีโทรศัพท์แล้ว.....ท่านนายกท่านก็ให้หนูประสานทางอบจ. เพื่อจัดวิทยากรมาสอนให้ค่ะ...นอกจากนี้ทางเราก็ไม่ได้เข้าไปจัดการอะไรที่โรงเรียน เขาจัดการกันเองทั้งหมด เวลาเขาต้องการอะไร เขาก็บอกหนูแบบนี้ค่ะ...”

สมาชิก Focus group ลำดับที่ 3 24 พ.ย. 2563

จากข้อมูลดังกล่าวพบว่าผู้ปฏิบัติมีบทบาทในการประสานงานการขอรับการสนับสนุนต่าง ๆ จากโรงเรียนผู้สูงอายุ ได้แก่ อุปกรณ์ การปรับปรุงสถานที่ วิทยากรในการให้ความรู้ และติดตามการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรคเพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้บริหาร และประสานงานการแก้ปัญหาต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุดำเนินไปได้ด้วยดี มีผู้สูงอายุมาร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ด้วยการปรับปรุงซ่อมแซมสถานที่ที่ดำเนินกิจกรรมของโรงเรียนให้เอื้อต่อการดำเนินชีวิตผู้สูงอายุ ประสานการปรับปรุงถนนให้เอื้อต่อการเดินทางของผู้สูงอายุร่วมกิจกรรมโดยพึ่งพาตนเองได้ และประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมต่างๆของโรงเรียนผู้สูงอายุ ได้แก่ การจัดงานวันผู้สูงอายุ งานวันสงกรานต์ อีกทั้งให้ข้อมูลการดำเนินการแต่ผู้บริหารเพื่อมาเป็นกำลังใจในการดำเนินกิจกรรมของผู้สูงอายุ ตามนโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบลสันกลาง และเป็นไปตามความต้องการของผู้สูงอายุ

3.3 เหตุผลที่ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝายผู้สูงอายุที่มีเวลาว่าง และต้องการมาร่วมกิจกรรม เมื่อทราบว่าเจ้าอาวาสวัดหัวฝาย ต้องการสอนหนังสือให้ผู้สูงอายุโดยจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝายขึ้นก็ต้องการมาร่วมกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝาย ดังคำกล่าว

“.....ป้ารู้ตั้งแต่แรกที่ว่า จะตั้งโรงเรียนแล้ว แต่ป้าไม่กล้ามาหรอก เงินก็ไม่ มี ทำอะไรก็ไม่ไหว หนังสือก็ไม่รู้ จะไปทำอะไรกับเขาได้ ไปเป็นภาระ แต่พอหลัง ๆ รู้ว่าไม่ต้องเสียเงินแล้ว ออต. มาสนับสนุนงบประมาณให้

จัดหาสิ่งของต่าง ๆ ที่จำเป็นให้ ปรับปรุงอาคารให้ และคนที่ไป ๆ ก็มา
เล่าให้ฟังว่าตืออย่างนั้น อย่างนี้ ป้าก็เลยตัดสินใจมาสักครั้ง พอมาแล้วก็ชอบ
มีอะไรทำ ไม่น่าเบื่อเหมือนอยู่บ้าน ป้าร่างเป็นแล้วนะ (เพื่อน ๆ เสริมว่า
“...ป้าร้องเพลงเพราะด้วย..... ตอนนี้อยากให้ถึงวันอังคารเร็ว ๆ จะได้มา
โรงเรียน....”

สมาชิก Focus group ลำดับที่ 4 24 พ.ย. 2563

จากข้อความดังกล่าวพบว่าเหตุผลที่ผู้สูงอายุมาร่วมกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัว
ฝายมี 3 ประเด็น ดังนี้

(1) มีความต้องการพัฒนาตนเอง ให้สามารถอ่าน - เขียนหนังสือได้ เนื่องจากไม่เคย
เรียนหนังสือมาก่อน เมื่อมีบุคคลนอกชุมชนมาติดต่อเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเอกสาร ก็ไม่สามารถ
อ่านหนังสือได้ จึงเชื่อคำพูดของบุคคลภายนอก และเซ็นชื่อให้ไป ทำให้สูญเสียทรัพย์สินจำนวนมาก
เช่น ที่ดิน เงิน เป็นต้น แก่บุคคลภายนอกจึงมีความต้องการเรียนหนังสือ พอทราบว่าเจ้าอาวาสตั้ง
โรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝาย เพื่อสอนหนังสือให้กับผู้สูงอายุในหมู่บ้าน ผู้สูงอายุจึงสนใจเข้าร่วม
กิจกรรมเพราะช่วงเวลากลางวันนั้นส่วนใหญ่ผู้สูงอายุไม่ได้ทำกิจกรรมอยู่แล้ว จึงตัดสินใจสมัครเข้า
ร่วมกิจกรรม

(2) มีเวลา ช่วงเวลากลางวันเป็นช่วงเวลาที่ลูกหลาน ไปทำงาน ผู้สูงอายุอยู่บ้านตาม
ลำพัง และส่วนใหญ่ไม่มีกิจกรรมอะไรที่จะทำ

(3) ได้รับการสนับสนุนทางสังคม ในช่วงแรก ๆ มีผู้สูงอายุมาร่วมกิจกรรมไม่มาก
เพราะไม่สะดวกในการจ่ายเงินเป็นทุนในการร่วมกิจกรรม ไม่สะดวกในการเดินทางมาเรียนหนังสือ
ตัวตนเอง อีกทั้งไม่มีใครมาส่ง เพราะลูกหลานต้องไปทำงานแต่เช้า ถนน และการเดินทางไม่สะดวก
ประกอบกับสุขภาพไม่พร้อมในการเดินทาง แต่ต่อมาทางองค์การบริหารส่วนตำบลสันกลาง ได้
ปรับปรุงถนนภายในชุมชนเป็นถนนคอนกรีต การเดินทางสะดวกขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุบางคนที่ใช้ไม้เท้า
พยุงเดินมาได้ บางคนก็อาศัยรถเพื่อนผู้สูงอายุด้วยกันมา

3.4 บทบาทของผู้สูงอายุที่มีพลังในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัว
ฝาย จากผลการสนทนากลุ่มแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุแต่ละคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมแตกต่างกันไป
บางคนมีส่วนร่วมหลายบทบาท บางคนมีส่วนร่วมเพียงบทบาทเดียว ดังคำกล่าวที่ว่า

“.....พอเรารวมตัวได้แรก ๆ มีไม่กี่คนนะ สัก 20-30 คนได้ มีเรียนที่วัด
เราก็รู้ข่าวสารต่าง ๆ มากมาย เห็นการเปลี่ยนแปลง แต่เรียนอย่างเดียวก
ก็เบื่อ เราก็คิดกันว่าหากิจกรรมทำเพิ่ม ต่อมาเราก็ช่วยกันสอน ใครมี
ความรู้ ความสามารถด้านไหนก็มาผลัดเปลี่ยนกันสอน คนรู้สอน คนไม่รู้
เรียน สนุก ๆ....ป้าเองก็สอนนะ ทำสมุนไพรรักษาปวดเมื่อย เดี่ยวพา

อาจารย์ไปตุนะ มีคนมาเข้ากลุ่มเรียนเยอะนะ แรก ๆ ทำใช้เอง ชอบกันใหญ่เลย ได้อาไปใช้ ฟุ่่นนี้เราก้รวบรวมนกันคนละร้อย พอเยอะขึ้นก็ขาย พระครูท่านจัดที่ให้ เปิดขายตามเวลา วันนี้ 11 โมงก็เปิดแล้ว ทุกคนได้ความรู้ ได้อาไปใช้ ขายได้ก็ไ้เงิน สนุกสนานกัน ตึกว่าอยู่บ้าน ตอนนีคนเยอะแล้ว กลุ่มเรามีหลายกลุ่ม บางคนก็อยู่หลายกลุ่มวน ๆ ไป พอทำ ๆ สักพักเราก้มีกิจกรรมออกกำลังกาย รำวง เต้น ร้องเพลง ยืดเหยียดเส้นกัน แต่วันนี้เรามีอาจารย์มาสอนเล่นไลน์นะ.....”

สมาชิก Focus group ลำดับที่ 5 24 พ.ย. 2563

“... มาโรงเรียนนี้ป่าชอบ โดยเฉพาะได้มาทำสมุนไพรมีหลายอย่างเลยคะ ทำแล้วทุกคนที่ทำได้อาไปใช้ ต่อมาทำได้มากขึ้น เอาไปขายมีรายได้ เวลาว่างนป่าก็ชวนกันไปออกร้าน ช่วงไม่มีงานเราก้ขายที่วัด ร้านเราอยู่ตรงทางเข้าโบสถ์ เราเปิด สิบเอ็ดโมง นี้ใกล้แล้ว เดียวป่าอาจารย์ไปตุน อาจารย์จะได้เอาไปใช้ ใช้ดีมาก ๆ เมื่อสมัยก่อนทำขาย พออายุมากขึ้น ป่าก็ทำไม่ไหว แต่พอมาโรงเรียนป่ามาสอนให้นักเรียนทำกัน ก็เลยได้ช่วยเหลือกัน ทำด้วยกัน...เลยไม่เบื่อ...บางคนก็เข้าร่วมสองกลุ่ม เขาชอบทำแล้วสนุกเขาก็ทำ บางคนทำสนุก บางคนทำเพื่อรายได้ บางคนก็ไม่ค่อยได้ทำ อย่างป่านี้เป็นกรรมการ มิวแต่จัดการโน่น จัดการนี่ หมดเวลา...”

สมาชิก Focus group ลำดับที่ 5 24 พ.ย. 2563

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมในบทบาทที่แตกต่างกันพอสรุปได้ดังนี้

(1) มีส่วนร่วมในการสนับสนุนทุนในการเริ่มต้นจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝายนั้นในขั้นต้นจำเป็นต้องใช้งบประมาณ ผู้สูงอายุจึงตัดสินใจรวมเงินกันคนละ 100 บาท ในช่วงแรก ๆ ซึ่งมีผู้สูงอายุจำนวนน้อยที่สามารถร่วมสมทบทุน เนื่องจากผู้สูงอายุไม่มีรายได้

(2) มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เมื่อมีผู้สูงอายุที่มาร่วมกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝาย เจ้าอาวาสได้แต่งตั้งผู้สูงอายุส่วนหนึ่งมาเป็นคณะกรรมการบริหารโรงเรียน ได้ทำหน้าที่บริหารจัดการการดำเนินการโรงเรียนให้สามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้สูงอายุส่วนใหญ่ทั้งที่เป็นกรรมการและไม่เป็นกรรมการร่วมกันบริหาร ต่างบอกว่าต้องร่วมด้วยช่วยกันบริหารจัดการ เพราะมีกิจกรรมหลายกลุ่ม ซึ่งทุกกลุ่มสามารถขอรับการสนับสนุนที่จำเป็นจาก

ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลสันกลางผ่านผู้ปฏิบัติงานด้านการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ

(3) มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม เมื่อผู้สูงอายุเข้ามาร่วมกิจกรรมในวันแรก ๆ มาเรียนหนังสือโดยมีเจ้าอาวาส และพระภิกษุที่วัดหัวฝายเป็นผู้สอน ทุกคนก็ได้ร่วมเรียนหนังสือ เมื่อการเรียนหนังสือเริ่มไประยะหนึ่งผู้สูงอายุสามารถอ่าน และเขียนหนังสือได้ จึงได้มีปรับเปลี่ยนและเพิ่มกิจกรรมตามต้องการซึ่งผู้สูงอายุทุกคนได้สลับสับเปลี่ยนกันเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่ตนเองต้องการ

(4) มีส่วนร่วมในการจัดหาทรัพยากร เมื่อมีการให้แบ่งกลุ่มสอนและถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่ผู้สูงอายุที่สนใจ ทั้งผู้สอน และผู้เรียนส่วนใหญ่ได้มีการจัดเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมมากันอย่างพร้อมเพียง อีกทั้งมีเพื่อให้ผู้สูงอายุที่สนใจมาเรียนเพิ่มเติมด้วย โดยการจัดเตรียมจากการไปซื้อมา ไปหามาจากการที่ตนเองสะสมไว้ หรือหามาจากท้องถิ่น เช่น ในสวนของตนเอง จากบ้านข้างเคียง บ้านที่ผู้สูงอายุรู้จัก หรือจากการประดิษฐ์ขึ้นเอง ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินการสอนการเรียน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสมบูรณ์ ดังคำกล่าวที่ว่า

“.....ถ้าลุงจะทำกลุ่มสอนของลุง ลุงก็จะเตรียมอุปกรณ์มาเอง เพื่อให้คนที่มาร่วมได้มีของใช้ครบ ไม่ต้องแย่ง ต้องคอยกัน เสียเวลา.....เตรียมมาเองหมด ใบมะพร้าวนี้เอามาทั้งทางเลย ใครชอบใบเล็ก ชอบใบยาว เลือกลูกเอาตามชอบเลย กรรไกรนี้ก็ไปยืม ๆ เขามาด้วยจะได้มีหลายอัน บางคนทำหลายแบบก็ใช้เยอะ นั่นเอาไปแขวงทั่วเลย เอาไปฝากหลานอีกไม่ได้เอาไปขาย แต่ก็เอาไปแขวนไว้ดูสวยงาม....”

สมาชิก Focus group ลำดับที่ 10 24 พ.ย. 2563

(5) มีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ จากการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุที่มาร่วมกิจกรรมทุกคนได้รับรู้ถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้นทั้งต่อตนเอง สังคม และชุมชน ดังคำกล่าวที่ว่า

“.....มามา 9 ปีแล้ว แล้วก็มาต่อเรื่อยๆ มาแล้วสนุกสนาน มาแล้วสนุก ไม่เหงา ไม่เบื่อ มาแล้วได้ทำ อะไร ๆ หลายอย่าง ได้เงิน ชอบ ๆ....”

สมาชิก Focus group ที่เป็นคณะกรรมการบริหาร 24 พ.ย. 2563

“.... ป้าชอบมาโรงเรียน เพราะตั้งแต่มาโรงเรียนนี้ หายปวดหัว ปวดหลัง ไปไหนมาไหนคล่องตัวขึ้น มีเพื่อนมากมาย วันๆสนุกสนานไม่ว่าอยู่บ้านหรือมาโรงเรียน วันไหนไม่ได้มาโรงเรียนก็ไปหาเพื่อนๆ โทรคุย คุยไลน์ได้ วิดีโอเอา ไม่เหงา เหมือนเมื่อก่อน กลางวันอยู่บ้านคนเดียวทุกวัน เข้ามาลูกก็ไปกันหมดแล้ว เขาไปกันแต่มีดี ป้าก็อยู่คนเดียว เบื่อมาก ๆ จะทำ

อะไรก็ไม่รู้จะทำอะไร ทำโน่นนี่หน่อยก็เหนื่อย ไม่ไหวแล้ว...เดี๋ยวนี้ไม่เบื่อ ว่างๆก็ไปเก็บใบมะพร้าวมาถัก แขนวไว้ดู สวยดี ว่างๆ ก็ปลูกผักทานเอง มาโรงเรียนก็ใส่ถุงมาด้วย เอามาขายที่วัด ตรงลานใต้ต้นไม้ มีคนมาซื้อ ขายหมดแล้วถึงมาโรงเรียน วันๆ ได้เป็นร้อย ๆ บาทอยู่นะ.....มาโรงเรียนนี้ดีมาก ๆ ยังไงก็มา...เปิดอีกก็ปีก็มา ไม่เบื่อเลย....”

สมาชิก Focus group ลำดับที่ 6 24 พ.ย. 2563

จากคำกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ที่เกิดขึ้นสรุปได้ดังต่อไปนี้

- สุขภาพดีขึ้นทั้งทางกาย จิตใจผู้สูงอายุส่วนใหญ่บอกเป็นเสียงเดียวกันว่ามาร่วมกิจกรรมแล้วสุขภาพ ความสามารถในการทำกิจกรรมทางกายดีขึ้นจากการที่ผู้สูงอายุบอกว่าปัญหาการเจ็บป่วยลดลง ได้แก่ อาการปวดหลัง ปวดเข่า ลดลง ความสามารถในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เช่น เดินมาร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนได้เอง ไม่ต้องใช้ไม้เท้าเช่นเดิม สังเกตได้ว่าผู้สูงอายุเกือบทุกคนต่างรับรู้ว่ามีสุขภาพดีขึ้น ในการร่วมกิจกรรมทุกคนมีความสุข สนุกกับกิจกรรม ซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญในการมาร่วมกิจกรรมต่อเนื่อง ยิ่งสุขภาพดี ก็ต้องการมามากขึ้นรู้สึกมีคุณค่าต่อสังคม ได้ทำประโยชน์เพื่อสังคม

- ความมั่นคงในชีวิตเพิ่มขึ้น ผู้สูงอายุส่วนใหญ่รับรู้ถึงความมั่นคงในชีวิต เพราะมีความรู้ความสามารถในการอ่าน-เขียน และการใช้สื่อเทคโนโลยี ทำให้รู้เท่าทันข่าวสารและการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น มีความปลอดภัยจากการถูกลอกหลวง รู้สึกมีความปลอดภัย มีความรู้ในเรื่องต่าง ๆ เช่นการใช้เทคโนโลยีทางการสื่อสาร ติดต่อ ประสานงานทำให้มีความมั่นคงทางเครือข่าย มีความรู้มีภูมิปัญญาที่ตรงกับความถนัด และความสามารถทางกาย ความชอบ และสามารถนำมาสร้างรายได้ให้กับตนเองได้

- มีส่วนร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการแสดงความพร้อมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เมื่อได้ รับการพัฒนาจากการร่วมกิจกรรม

- มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำเนินชีวิต เมื่อมีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมาร่วมกิจกรรมผู้สูงอายุ เป็นการจูงใจให้ผู้สูงอายุที่ต้องการมาร่วมกิจกรรม มีการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อม เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นใจ มีสมรรถนะการทำงานเพิ่มขึ้น ลดการพึ่งพาครอบครัว มีผลให้ผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งรับรู้ว่ามีสิ่งแวดล้อมที่เป็นอยู่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตของตนเอง

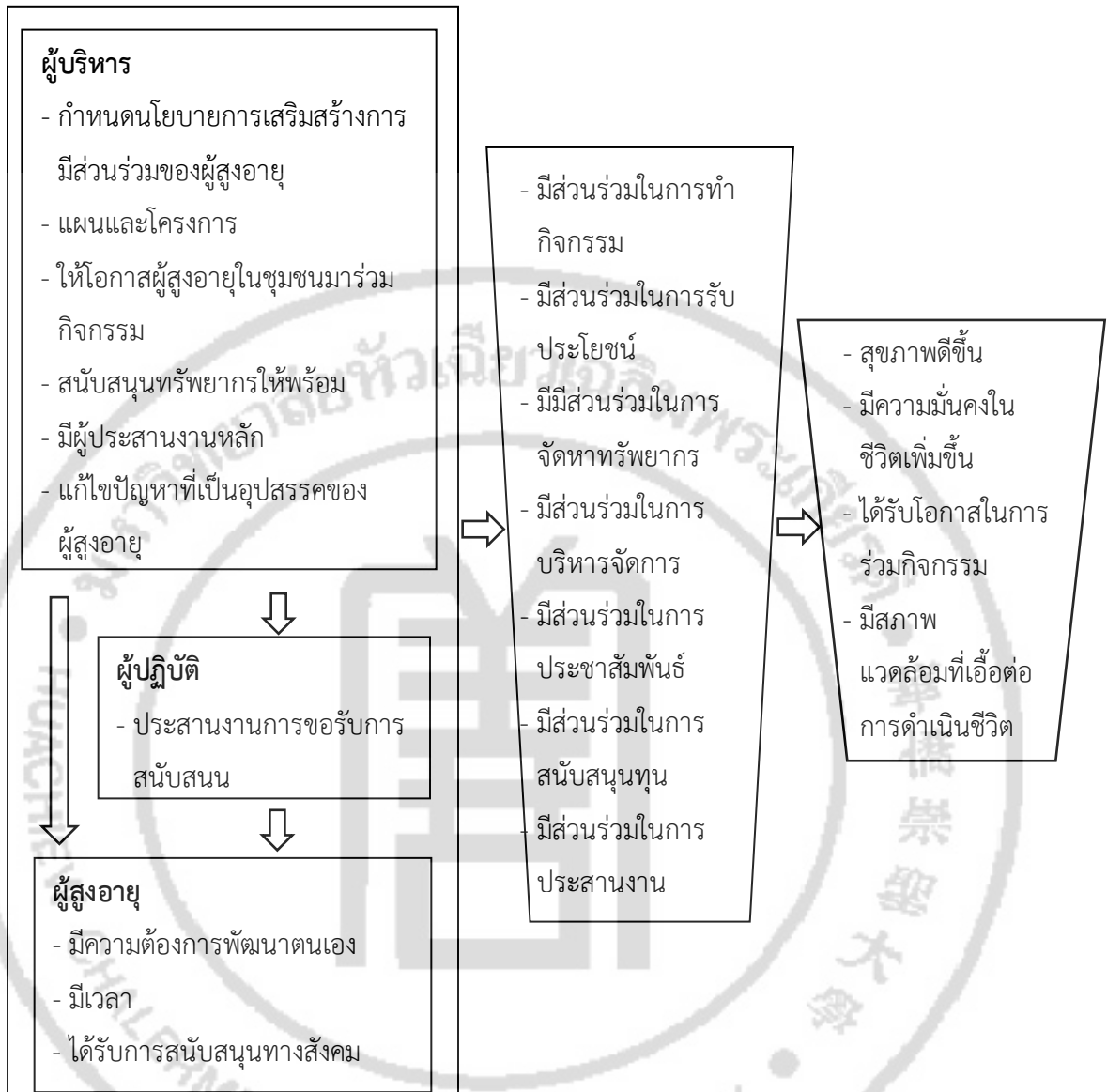
(6) มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ เมื่อผู้สูงอายุที่มาร่วมกิจกรรมส่วนหนึ่ง รับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับ จึงได้นำข้อมูลไปบอกให้ผู้สูงอายุในชุมชนทราบ ทำให้มีผู้สูงอายุมาร่วมกิจกรรม

เพิ่มขึ้นนอกจากนี้กลุ่มกิจกรรมย่อย เช่น สมุนไพร ยังได้มาร่วมประชาสัมพันธ์สรรพคุณของสมุนไพรของกลุ่ม แก่ผู้มาเยี่ยมชมวัดให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น โดยการอธิบาย ทำป้ายประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

(7) มีส่วนร่วมในการประสานงาน ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมบางส่วนได้ทำหน้าที่ในการประสานงานต่าง ๆ เช่น ประสานกับทางองค์การบริหารส่วนตำบลสันกลาง ขอรับการสนับสนุนต่าง ๆ ประสานวิทยากรจากภายนอกมาสอน ประสานกับเจ้าหน้าที่จัดงานต่าง ๆ เพื่อนำเสนอผลงานของโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝาย นำผลผลิตจากผู้สูงอายุไปจำหน่าย รวมทั้งประสานกับหน่วยงานที่จะมาศึกษาดูงาน

จากข้อมูลที่ได้พบว่าผู้สูงอายุทุกคนเป็นผู้มีเวลาว่าง ต้องการพัฒนาตนเองและได้รับรู้ถึงการสนับสนุนที่ทำให้เข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างปลอดภัย ตามนโยบายที่ผู้บริหารองค์กรท้องถิ่นกำหนดขึ้น โดยเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม สนับสนุนความพร้อมทั้งสถานที่ สิ่งแวดล้อม อุปกรณ์ที่จำเป็น ดูแลแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการมาเข้าร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุ พร้อมทั้งมอบหมายให้มีผู้รับผิดชอบหลัก ทำหน้าที่ในการประสานงาน อำนวยความสะดวกด้วยสัมพันธภาพที่ดี ทำให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในบทบาทต่างๆ ตามลำดับ ดังนี้ 1) มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม 2) มีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ 3) มีส่วนร่วมในการจัดหาทรัพยากร 4) มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ 5) มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ 6) มีส่วนร่วมในการสนับสนุนทุน และ 7) มีส่วนร่วมในการประสานงาน ตามลำดับจนเกิดประโยชน์เป็นที่พึงพอใจ ได้แก่ มีสุขภาพที่ดีขึ้น จากการที่สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้มากขึ้น และนานขึ้น มีความมั่นคงปลอดภัย จากการที่รายได้เพิ่มขึ้น มีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้น ทำให้มีโอกาสและความพร้อมเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งรับรู้ว่ามีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการร่วมกิจกรรม สามารถเขียนเป็นแผนภาพได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 5 รูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝาย

4.2 ผลการถอดบทเรียนการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุจังหวัดน่าน ผ่านโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนชรากิจกรรมส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลบ่อสวก อำเภอเมือง จังหวัดน่าน มีดังนี้

1) ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

ตำบลบ่อสวก อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน มีภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม สลับกับที่ดอน และเนินเขา มีแม่น้ำไหลผ่าน ลักษณะบ้าน ตั้งอยู่เป็นระเบียบ ดูสวยงาม มีพื้นที่ครอบคลุมทั้งตำบล 61.51 ตร.กม. หรือประมาณ 38,444 ไร่ มีองค์การบริหารส่วนตำบลตั้งอยู่บริเวณศูนย์กลางของพื้นที่ มีผู้สูงอายุจำนวน 1,460 คน การตั้งบ้านเรือนจะอยู่เป็นกลุ่ม ๆ แต่ละกลุ่มจะห่างกัน

ประมาณ 2-3 กิโลเมตร โดยมีถนนเชื่อมต่อกันอย่างทั่วถึง ส่วนถนนที่แยกเข้าหมู่บ้านเป็นถนนดิน ทำให้การเดินทางในช่วงฤดูฝนค่อนข้างลำบาก มีแม่น้ำไหลผ่านจำนวน 3 สาย ได้แก่ 1) ลำห้วยสวก 2) ลำห้วยม่วง และ 3) ลำห้วยน้ำจาง มีจำนวนหมู่บ้านในเขตการปกครองทั้งหมด 13 หมู่บ้าน ได้แก่ 1) บ้านบ่อสวก 2) บ้านป่าคาบ้าน 3) บ้านม่วงเจริญราษฎร์ 4) บ้านเชียงยืน 5) บ้านชาวหลวง 6) บ้านด้าม 7) บ้านนามน 8) บ้านหนองโตม 9) บ้านดอนอุดม 10) สวกพัฒนา 11) บ้านนาปางพัฒนา 12) บ้านใหม่รุ่งเรือง และ 13) บ้านป่าฝางสามัคคี

ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษา แต่ก่อนมีอาชีพทำไร่ทำนา ต่อมาอายุมากขึ้นทำนาไม่ไหว เลยมาทำงานเบา ๆ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น หมู่บ้านที่มีไม้ไผ่มาก ก็ทำจักสานอยู่กับบ้าน เป็นหมู่บ้านจักสาน หมู่บ้านที่มีเลี้ยงหมอนไหม ก็ทำทอผ้า หมู่บ้านที่มีการปลูกสมุนไพร ก็ทำสมุนไพรจำหน่าย เป็นต้น ปัจจุบันมีการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุ ในพื้นที่หลายกลุ่ม ซึ่งผู้วิจัยได้รับแจ้งให้ศึกษาจำนวน 3 กลุ่ม ดังนี้

2) ข้อมูลกลุ่มกิจกรรมในโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนชรา กิจกรรมส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.1) กลุ่มจักสานผู้สูงอายุบ้านด้าม

ที่ตั้งของกลุ่มจักสานผู้สูงอายุบ้านด้าม ตั้งอยู่ที่ศาลาทางเข้าหมู่บ้านบ้านด้าม มีระยะทางจากบ้านมายังที่ตั้งกลุ่มประมาณ 100 – 200 เมตร ซึ่งได้รับการปรับปรุงให้เอื้อต่อการดำเนินชีวิตในช่วงเวลากลางวันของผู้สูงอายุโดยองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อสวก ซึ่งผู้สูงอายุที่ปฏิบัติภารกิจทางบ้านเรียบร้อยแล้วจะเดินออกมาร่วมจักสาน ร้องเพลง ไปสอนการจักสานแก่นักเรียนในโรงเรียนบ้านด้าม เป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ ที่ยังคงรักษาวิถีชีวิตการทำเกษตรกรรม ที่เคารพธรรมชาติ การจักสานเป็นหนึ่งในภูมิปัญญา ที่มาจากความอุดมสมบูรณ์ของชุมชน ด้วยลักษณะภูมิประเทศอยู่ใกล้กับป่าไผ่ จึงนำไม้ไผ่เหล่านี้ มาประยุกต์ใช้ให้เป็นอุปกรณ์ในการทำการเกษตร ซึ่งผูกพันกับชีวิตของชาวบ้านด้ามอย่างกลมกลืน การรวมกลุ่มของผู้สูงวัยบ้านใกล้เคียงเคียง โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อสวก ได้ก่อตั้งกลุ่มขึ้นมาสืบสานวิถีชีวิต ในละแวกบ้าน โดยใช้ศาลากลางบ้าน ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อสวกได้ปรับปรุงให้มีความเหมาะสม และเอื้อต่อการดำเนินชีวิตกับผู้สูงอายุ เช่น มีห้องสุขา พื้นที่สันทนาการ พื้นที่พักผ่อน เป็นต้น กลุ่มผู้สูงอายุต่างช่วยกันบริหารจัดการ กำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ ให้ความรู้นักท่องเที่ยวให้ได้เรียนรู้และลงมือทำ จักสานผ่านเรื่องเล่าความเป็นมา เป็นการสร้างประสบการณ์อันแปลกใหม่ สร้างการเรียนรู้สัมผัสวิถีชาวบ้านอย่างเรียบง่าย และค้นพบศักยภาพของตนเองในการพัฒนาเครื่องจักสานในกิจกรรมจักสานแห่งความสุข นอกจากนี้ยังมีการต่อยอดผลิตภัณฑ์จักสานของชุมชน ให้มีความหลากหลายยิ่งขึ้น สอนการจักสานของเล่นน่ารัก ๆ และร่วมกันพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างชื่อเสียงให้กับชุมชนบ้านด้าม นอกจากนี้ยังได้มีการสอนภูมิปัญญาสู่รุ่นลูก รุ่นหลาน โดยผู้สูงอายุจิตอาสาไปสอนที่โรงเรียน หรือ

บางครั้งให้นักเรียนมาเรียนที่อาคารกลุ่ม และมีการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์จักสานให้กับนักท่องเที่ยว เพื่อเป็นรายได้ของกลุ่ม และผู้สูงอายุ

2.2) กลุ่มทอผ้าบ้านชาวหลวง

ที่ตั้งของกลุ่มทอผ้าบ้านชาวหลวง ตั้งอยู่ที่ศาลากลางหมู่บ้าน ได้รับการปรับปรุง และจัดเตรียม อุปกรณ์ต่าง ๆ จากองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อสวก ผู้สูงอายุที่มาร่วมกิจกรรม สามารถเดินมาได้ด้วยตนเอง ส่วนใหญ่จะนำอาหารมารับประทานร่วมกันในช่วงเวลากลางวัน มีส่วนพื้นที่พักผ่อน หรือสนทนาการ สำหรับให้ผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมต่างๆร่วมกัน

หมู่บ้านชาวหลวงมีอาชีพหลักคือทำการเกษตร เช่น ปลูกข้าว ทำสวนยาง เมื่อประชากรในหมู่บ้านสูงวัยขึ้น ไปทำนา ทำสวนไม่สะดวก กลางวันจะอยู่บ้าน ดูแลบ้าน ไม่ได้ออกไปไหน เนื่องจากไม่สะดวกในการเดินทาง องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อสวกได้ส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมในละแวกบ้าน เพื่อให้เกิดการพบปะ ทำกิจกรรมให้เกิดรายได้ในยามว่าง ประชากรในหมู่บ้านได้มีการหารือกัน เพื่อสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุในหมู่บ้าน โดยองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อสวกสนับสนุนโดยก่อตั้งกลุ่มทอผ้าบ้านชาวหลวง โดยตั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นของบ้านชาวหลวง ที่ทอผ้าได้สวย และมีคุณภาพ มาหารือกันหาจุดเด่นให้เป็นที่รู้จัก เกิดแนวความคิดการทำผ้าลายบ่อสวก สร้างอัตลักษณ์ของหมู่บ้านขึ้นมา

2.3) กลุ่มพิพิธภัณฑ์เตาโบราณ

พิพิธภัณฑ์เตาโบราณวัตถุทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต การทำมาหากิน การอยู่อาศัยที่พบในตำบลบ่อสวกเป็นเครื่องมือหินสมัยก่อนประวัติศาสตร์และเครื่องถ้วยชามสมัยโบราณอายุกว่า 700 ปีที่พบในแหล่งเตาเผาบ้านบ่อสวก ปัจจุบันแหล่งเตาเผาบ้านบ่อสวก หรือที่รู้จักกันโดยทั่วไปในชื่อ พิพิธภัณฑ์เฮือนบ้านสวกแสนชื่น เป็นเตาเผาโบราณของจำสืบริมนัสส์ ดิคำ มีลักษณะเป็นเตาดินก่อ ระบายความร้อนแนวเฉียง (Cross-draft Kiln with clay-slab structure) จากการขุดค้นเมื่อปี พ.ศ. 2542 โดยโครงการโบราณคดีประเทศไทย (ภาคเหนือ) พบว่า เป็นเตาเผาภาชนะร่วมสมัยกับแหล่งเตาสังคโลกในเขตอำเภอศรีสันดาลย์ จังหวัดสุโขทัย มีอายุในช่วง พ.ศ. 1772 - 1892 เป็นแหล่งโบราณคดีที่มีความสำคัญมาก ผู้สูงอายุได้ใช้ชีวิตอยู่กับเตาเผามายาวนาน จึงมีความคิดอนุรักษ์ และได้ร่วมกลุ่มกัน จัดสร้างหลังคาคลุมเตาเมื่อ พ.ศ. 2543 ร่วมเผยแพร่และให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว นักศึกษา ประชาชนทั่วไป โดยจัดการทรัพยากรเป็นแหล่งท่องเที่ยวของตนเอง ที่ให้ความรู้ทางโบราณคดี มีผู้สนใจเข้ามาเยี่ยมชมปีหนึ่งไม่น้อยกว่าหมื่นคน และมีผู้สูงอายุที่สะดวกและมีเวลาว่างมาร่วมเป็นจิตอาสาให้ความรู้

พิพิธภัณฑ์เฮือนบ้านสวกแสนชื่น เป็นที่รู้จักกันมากขึ้น มีป้ายแนะนำและชี้บอกทางว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ ผู้สูงอายุที่ดูแล และมาร่วมเป็นจิตอาสา โดยไม่ประสงค์ทำเชิงพาณิชย์ แต่เน้นเผยแพร่ความรู้ และดูแลให้มีความคงสภาพเดิม

3) การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนชรา กิจกรรมส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ประกอบด้วย ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติ และผู้สูงอายุ ที่ร่วมกิจกรรมกลุ่มจักสาน กลุ่มทอผ้า และกลุ่มพิพิธภัณฑสถานโบราณ ตามโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนชรา กิจกรรมส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวน 10 คนเกี่ยวกับการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ พบว่า

3.1) บทบาทผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อสวก อำเภอเมือง จังหวัดน่าน มีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาตำบลบ่อสวก โดยเห็นว่าตำบลบ่อสวกมีภูมิปัญญาที่มีคุณค่าหลายอย่าง เช่น สมุนไพร เครื่องจักสาน ผ้าทอ เตาเผาโบราณ เป็นต้น ซึ่งปัจจุบันเป็นคุณค่าที่มีอยู่กับผู้สูงอายุเป็นส่วนใหญ่ ประกอบกับตำบลบ่อสวกเป็นพื้นที่ที่มีภูมิทัศน์สวยงาม มีการสร้างบ้านอยู่อาศัยกันเป็นกลุ่ม ๆ กระจายอยู่ทั่วทั้งตำบลบ่อสวก ดังคำกล่าวที่ว่า

“.....ในบ่อสวกของเรามีภูมิปัญญามากมาย ล้วนมีคุณภาพทั้งนั้น สมุนไพรเรานี่ใช้แล้วได้ผลเป็นที่ประจักษ์ ผ้าทอก็ฝีมือดี จักสานเราก็มีชื่อเสียง พิพิธภัณฑสถานของเราก็หลายที่ บ้านบ่อสวกของเราสวย ภูมิทัศน์ดี ผมจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นรรรางพาชมเมือง ไปแวะทุกจุดที่เป็นกิจกรรมผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุจะได้ไม่ต้องเดินทางไกล แต่เราจะนำพาทุกอย่างไปหาผู้สูงอายุ ผลงานผู้สูงอายุของเราเป็นที่นิยม เพราะเรามีท่านรองช่วยดูแลอย่างจริงจัง ท่านไปเยี่ยมไปสนับสนุน แก้ปัญหา ให้จัดอบรมโดยผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญในหมู่บ้านกันเอง ทำให้ทุกคนได้ทำกิจกรรมที่ชอบ... เป็นการสร้างงานแก่ท้องถิ่น โดยเชิญผู้สูงอายุมามีส่วนร่วม.....พื้นที่ อบต. มีขนาดใหญ่ ทำให้ระยะทางในการเดินทางมาร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุเป็นไปด้วยความยากลำบาก และต้องใช้เวลาานาน ทางอบต. จึงเน้นให้ผู้สูงอายุมีความสะดวกในการเดินทางโดยจัดหาสถานที่จัดกิจกรรมในหมู่บ้าน เพื่อให้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่สามารถเดิน ปั่นจักรยาน หรือขับมอเตอร์ไซด์มาร่วมกิจกรรมได้เอง ซึ่งใครสะดวกมาเวลาใดก็ได้.....นอกจากนี้ทาง อบต. ยังได้ปรับปรุงพื้นผิวถนนในหมู่บ้าน ชุมชน ให้มีความสมบูรณ์ มีความปลอดภัยในการเดินทางมากขึ้น ไม่เป็นหลุมบ่อ มีไฟส่องสว่าง เท่าที่ทำได้.....”

สมาชิก Focus group ลำดับที่ 1 16 พ.ย. 2563

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า นายกองค้การบริหารส่วนตำบลบ่อสวกมีบทบาท ดังนี้

(1) กำหนดนโยบายและแผนส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ โดยใช้กิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ แบบผสมผสานกับจุดแข็งของพื้นที่ โดยนำจุดแข็งของภูมิทัศน์ และผังเมืองของตำบลที่สวยงาม ในขณะที่ผู้สูงอายุในพื้นที่มีภูมิปัญญาเป็นที่ยอมรับ

(2) ให้โอกาสผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมในพื้นที่ละแวกบ้าน โดยประชาสัมพันธ์ แจ้งข่าวให้ผู้สูงอายุในพื้นที่มาร่วมกิจกรรมให้คุณค่าภูมิปัญญา อีกทั้งมีประเพณีพื้นบ้านที่สวยงาม เป็นจุดเด่นดึงดูดบุคคลภายนอกเข้ามาเรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต เมื่อบุคคลภายนอกเข้ามาก็นำความรู้แนวคิดต่าง ๆ เข้ามาร่วมพัฒนา มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งเป็นการเอื้อให้ผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมทำในพื้นที่ตนเอง และยังเป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์กับบุคคลหลากหลาย สร้างเครือข่ายให้กับผู้สูงอายุ

(3) อำนวยความสะดวกต่าง ๆ ได้แก่ ลดระยะการเดินทาง โดยจัดหาสถานที่ในการร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุในพื้นที่ละแวกบ้านที่ผู้สูงอายุแต่ละกลุ่มกิจกรรมอาศัยอยู่ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถร่วมกิจกรรมได้ด้วยตนเอง สนับสนุนอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็น มาร่วมกิจกรรมตามภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ

(4) พัฒนาความรู้ ความสามารถในการทำกิจกรรม โดยอบรมให้ความรู้ทั้งการพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญา การส่งเสริมคุณภาพชีวิต เพื่อให้ผู้สูงอายุมีความพร้อมในการทำกิจกรรม ทันต่อเทคโนโลยีในปัจจุบัน

(5) มอบหมายผู้รับผิดชอบในการเป็นที่ปรึกษา อำนวยความสะดวก ประสานงาน การดำเนินโครงการของแต่ละกลุ่ม

3.2) บทบาทผู้รับผิดชอบในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุตามที่นายกองค้การบริหารส่วนตำบลบ่อสวกได้มอบหมายให้รองนายกองค้การบริหารส่วนตำบลบ่อสวกรับผิดชอบในการกำกับดูแล แสดงถึงการให้ความสำคัญในเรื่องการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุอย่างมาก พร้อมด้วยผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนชรา สำรอง ค้นหาภูมิปัญญาผู้สูงอายุในพื้นที่ และนำมาวางแผนในการสนับสนุนเพื่อเสริมสร้างให้ผู้สูงอายุเข้ามาร่วมในกิจกรรม ตามโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนชรา กิจกรรมส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยรองนายกองระดับความรู้ ความสามารถทั้งด้านการดูแลสุขภาพ และด้านภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่มีอยู่แล้ว เพื่อให้มีความทันสมัย จัดหาวิทยากรมาให้ความรู้ประเด็นการดูแลสุขภาพ การดำเนินชีวิตประจำวัน การใช้เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันสนับสนุนการไปศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างเครือข่าย การประชาสัมพันธ์ พิพิธภัณฑ์เตาเผาโบราณ ให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย นอกจากนี้ยังได้การสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมสมรรถนะทางกาย ใจ ให้มีความพร้อมในการทำกิจกรรมมากขึ้น ได้แก่ กิจกรรมดูแลสุขภาพ โดยขอความร่วมมือจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องตามที่จำเป็นตามสถานการณ์ที่เหมาะสม เพื่อเสริมให้เกิดประโยชน์ต่อผู้สูงอายุที่มาร่วมกิจกรรม

เช่น การออกกำลังกาย การร้องเพลง รำวง การค้นหาตลาดและคำสั่งซื้อต่าง ๆ การให้บริการนักท่องเที่ยว เป็นต้น ดังคำกล่าวที่ว่า

“.....ตั้งแต่ อบรมอาสาสมัครรวมกลุ่ม รู้สึกว่ามีสิ่งที่ดีขึ้นหลายอย่าง ผู้สูงอายุเราก็มาเพิ่มเรื่อย ๆ ทำงานที่บ้านเสร็จแล้วก็มา กลุ่มเราไม่ได้กำหนดอะไร ใครจะมาเมื่อไรก็ได้ ว่างเมื่อไรก็มา ตอนนี้อยากเราก็หลายสิบคนแล้ว....ทอผ้าไม่เมื่อยนะ เพราะพอเราเมื่อย เราก็เดินไปพัก ไปนั่งคุยกัน มีที่นั่งพักให้ พอประมาณสิบโมง เราจะเปิดเพลงออกกำลัง ภายกัน ทำให้เราหายปวด หายเมื่อย ร้องเพลงก็มี บางวันก็มีคนมาสอน ก็เรียนกันสนุก ๆ ได้ความรู้ หมอมาสอนบ้าง อบรม. ส่งมาบ้าง บางวันก็มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาตรวจสุขภาพให้ถึงที่นี่ ไม่ต้องไปโรงพยาบาล พอใครรู้ก็อยากมาทำกันทั้งนั้น และอีกอย่างหนึ่ง เราได้อนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอลายสวย ๆ ป่าก็จะมีผู้สูงอายุจิตอาสาไปสอนการทอผ้าที่โรงเรียน โดยจัดเวียนกันไป ใครไม่ไป ก็ไม่เป็นไร เราไม่มีการบังคับ แต่ส่วนใหญ่อยากไป ไปสอนเด็ก ๆ สนุกดีค่ะ เด็กก็สนุก สนใจหัดกัน ป่าก็ดีใจ....”

สมาชิก Focus group ลำดับที่ 9 16 พ.ย. 2563

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่าผู้รับผิดชอบปฏิบัติงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ มีบทบาทในการให้การสนับสนุน อำนวยความสะดวก ประสานงานต่าง ๆ เพื่อจูงใจให้ผู้สูงอายุมาร่วมกิจกรรมโดย

- (1) ประชาสัมพันธ์ แจ้งข่าวให้ผู้สูงอายุในพื้นที่มาร่วมกิจกรรม
- (2) ค้นหาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ผู้สูงอายุมีประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถ และสามารถนำมาฟื้นฟูพัฒนาให้ได้รับการยอมรับในสังคม
- (3) จัดสิ่งแวดลอมให้เอื้อ จัดหาสถานที่ในการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุในพื้นที่ละแวกบ้านที่ผู้สูงอายุแต่ละกลุ่มกิจกรรมอาศัยอยู่ เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกในการเดินทาง ให้ผู้สูงอายุสามารถร่วมกิจกรรมได้ด้วยตนเอง สนับสนุนอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็น
- (4) ประสานภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมอบริให้ความรู้พัฒนาต่อยอดภูมิปัญญา การส่งเสริมคุณภาพชีวิต และยกระดับความรู้ความสามารถผู้สูงอายุ โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยี เพื่อให้มีความพร้อมในการทำกิจกรรมในปัจจุบัน โดยเชิญวิทยากรมาให้ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการสื่อสาร เป็นต้น
- (5) เป็นที่ปรึกษาในการทำกิจกรรมในระยะแรกของการรวมกลุ่มในการทำกิจกรรม เพื่อให้กิจกรรมของกลุ่มสามารถดำเนินต่อไปได้

3.3) เหตุผลที่ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนชรา กิจกรรมส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นผู้สูงอายุที่มีเวลาว่าง มีภูมิปัญญาพื้นบ้าน และต้องการเข้าร่วมกิจกรรม ดังคำกล่าวที่ว่า

“.....ปกติป้าก็อยู่ว่าง ๆ ไม่รู้จะทำอะไร พอป้า....เขาชวนก็มาร่วม แต่กว่าจะมาก็สายนะ เพราะต้องทำโน่น นี่ เกือบกวาด ให้เรียบร้อยก่อน แต่ที่นี้เขาไม่ได้มีกำหนดเวลา ใครจะมาก็เียงก็ได้ แต่ส่วนใหญ่ป้าก็รีบๆ มากันทุกคนค่ะ....”

สมาชิก Focus group ลำดับที่ 5 16 พ.ย. 2563

“.....แรก ๆ กลุ่มเราก็เริ่มจากภูมิปัญญา ถ้าใครไม่มีความรู้ ก็ต้องมาเรียนรู้ก่อน แต่ส่วนใหญ่ก็ทำกันได้อยู่ก่อนแล้ว และก็ใช้ไม่ไผ่ นี้เรามีอยู่รอบบ้าน เรามารวมกันทำ ถ้าไม่มีความรู้เลย เราก็ไม่รู้จะทำอะไรกัน แต่ที่ท่านรองฯ ท่านให้เราเริ่มจากที่เราเคยทำกันก่อน ท่านจะดูว่าหมู่บ้านไหนทำอะไรกัน และมีของพอไหม อย่างที่นี้ ท่านให้ทำจักสาน เพราะแม่ๆทำเป็นกันอยู่แล้ว ทำแข่ง ทำพัด ทำหวด ใครไม่ค่อยเป็นเราก็มาเรียน ๆ สอน ๆ กัน และท่านก็เห็นมาหมู่บ้านเราไม่ไผ่เยอะมาก ท่านก็ส่งเสริม หาลูกค้ามาให้ หากคนมาสอน ดัดแปลงหลาย ๆ แบบ จะได้ดูดีนักท่องเที่ยวยชอบ....”

สมาชิก Focus group ลำดับที่ 6 16 พ.ย. 2563

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุที่มีร่วมกิจกรรมประกอบเหตุผล ดังนี้

(1) มีเวลาผู้สูงอายุที่ทำภารกิจทางบ้านเรียบร้อยแล้ว กลางวัน ไม่มีกิจกรรมทำ ก็ต้องอยู่บ้านเฉย ๆ การมีกิจกรรมในพื้นที่ละแวกบ้านผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุมีความสะดวกในการมาร่วมกิจกรรม จึงตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรม

(2) มีภูมิปัญญา ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีภูมิปัญญาอยู่ แต่ปัจจุบันมีความไม่ทันสมัยหรือไม่เหมาะสมกับภาวะสุขภาพ แต่ต้องต้องการส่งต่อภูมิปัญญา อีกทั้งเมื่อตัดสินใจเข้าร่วมจะได้รับการสนับสนุนให้ภูมิปัญญาได้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง สังคม ชุมชน และส่งต่อรุ่นต่อไปได้

(3) ต้องการเข้าร่วมกิจกรรม เพราะไม่มีกิจกรรมทำ และคาดหวังว่าการเข้าร่วมกิจกรรมจะทำให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง สังคม ชุมชน ได้แก่ มีรายได้ มีคุณค่าทางสังคม มีสุขภาพที่ดีขึ้น เป็นต้น

(4) ได้รับการสนับสนุนทางสังคม ผู้สูงอายุที่มีความไม่สะดวกในการเดินทาง เมื่อไม่ต้องเดินทางก็จะสะดวกเดินมาร่วมกิจกรรมได้ อีกทั้งได้รับการอบรม ให้ความรู้ต่อยอดให้มีภูมิปัญญา มีความทันสมัย มีสถานที่ที่เอื้อ และมีอุปกรณ์ในการทำกิจกรรม ทำให้ตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรม

3.4) บทบาทของผู้สูงอายุที่มีพลังในการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนชรา กิจกรรมส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเมื่อผู้สูงอายุสมัครเข้าร่วมกิจกรรม โดยนำภูมิปัญญามาฟื้นฟูร่วมกัน หลังจากเข้าร่วมกลุ่มทำกิจกรรมภูมิปัญญา ได้แก่ กลุ่มจักสาน กลุ่มทอผ้า กลุ่มสมุนไพร และกลุ่มเตาเผาโบราณ ผู้สูงอายุได้เข้าร่วมกิจกรรมในบทบาทต่าง ๆ ที่หลากหลาย ดังคำกล่าวที่ว่า

“.....ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ของละแวกบ้านมาร่วมกิจกรรม มาร่วมกิจกรรมเกือบทั้งหมด โดยผู้สูงอายุจะมาเวลาที่แตกต่างกัน ตามภาระหน้าที่ที่บ้าน แต่โดยภาพรวมก็จะมาถึงประมาณ 09.00 น. เริ่มด้วยกิจกรรมเคารพเพลงชาติ พบปะพูดคุย และทำกิจกรรมที่ตนเองรับผิดชอบ สาย ๆ ก็ออกกำลังกาย บ่าย ๆ ก็ล้าง หยุดพักออกกำลังกาย ในระหว่างทำงานก็จะผลัดเปลี่ยนกันไปพัก....แม่เองก็หลายอย่างต้องประสานงานกับท่านรอง จัดคนออกไปสอนตามโรงเรียน โนนก็ติดต่อเอาออเดอร์มาให้พวกเรา....”

สมาชิก Focus group ลำดับที่ 6 16 พ.ย. 2563

“.....รองนายก อบต. ท่านแนะนำให้เลือกตั้งประธานกลุ่ม และกรรมการ เพื่อที่กลุ่มจะได้บริหารจัดการกันเอง ซึ่งทางรองนายก และผู้รับผิดชอบดำเนินโครงการจะให้คำปรึกษาประสานงานให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนในสิ่งที่จำเป็น ตั้งแต่นั้นมาเวลาเรามีความต้องการอะไร เราก็บอกประธานกลุ่ม ปกติทางกลุ่มจะประชุมกันทุกเดือน เพื่อกำหนดแนวทางการทำกิจกรรม เช่น วางแผนจำหน่ายผลิตภัณฑ์ การหาคำสั่งซื้อ การเผยแพร่องค์ความรู้ภูมิปัญญาแก่ผู้สูงอายุในหมู่บ้านนักเรียน และบุคคลภายนอก....”

สมาชิก Focus group ลำดับที่ 4 16 พ.ย. 2563

“.....ส่วนการประสานงานนั้น เรามีกลุ่มป่า ๆ ค่ะเก่งมาก รับออเดอร์มาให้เรามากมาย ทำกันไม่ไหว เป็นออเดอร์จากผู้ใหญ่ก็เยอะนะคะ พอท่าน ๆ มาดูงาน มาชม กลับไปก็ออเดอร์มาเลยคะ....เราก็ไปประชาสัมพันธ์ให้ผู้สูงอายุที่พอมีเวลา มาร่วมกิจกรรมเราได้สนุกสนาน มีรายได้....”

สมาชิก Focus group ลำดับที่ 8 16 พ.ย. 2563

จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นบทบาทต่าง ๆ ในการร่วมกิจกรรมเมื่อผู้สูงอายุ ตัดสินใจเข้าการร่วมในโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนชรา กิจกรรมส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนี้

(1) การมีส่วนร่วมทำกิจกรรม ผู้สูงอายุตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทุกคนในกลุ่มต่าง ๆ ของตำบลบ่อสวก โดยการร่วมทำกิจกรรมนั้นๆ ในสถานที่ที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อสวก กำหนดให้ ได้แก่ กิจกรรมทอผ้า กิจกรรมจักสาน กิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์เตาเผา นอกจากนี้ยังได้ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อสวกสนับสนุน เช่น กิจกรรมออกกำลังกาย กิจกรรมสันทนาการต่าง ๆ กิจกรรมอบรมให้ความรู้ อีกทั้งกิจกรรมที่ผู้สูงอายุกำหนดเอง ได้แก่ กิจกรรมเผยแพร่ความรู้ภูมิปัญญาแก่เยาวชน

(2) มีส่วนร่วมรับประโยชน์ผู้สูงอายุในแต่ละกลุ่ม ส่วนใหญ่บอกว่า ตั้งแต่มาร่วมกิจกรรม ทำให้ความสามารถในการทำกิจกรรมเพิ่มขึ้น ในแต่ละวันเร็วมาก ไม่น่าเบื่อเหมือนอยู่บ้าน มีรายได้จากการขายผลผลิตจากกิจกรรม บางคนได้รางวัลเกิดความภาคภูมิใจกับผลงานที่ได้ คณะครูงาน และนักท่องเที่ยวบางคนมาเป็นเครือข่ายนำผลผลิตภัณฑ์ของทางกลุ่มไปจำหน่าย ทำให้ปัจจุบันแต่ละกลุ่มมีเครือข่ายเป็นจำนวนมากพอสรุปประโยชน์ที่ได้รับเป็นลำดับ ดังนี้

- มีความมั่นคงในชีวิต ผู้สูงอายุมีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตภัณฑ์ มีความรู้ จากการได้รับการอบรมต่าง ๆ จากคณะศึกษาดูงาน จากนักท่องเที่ยว และนำมาพัฒนาต่อยอดผลผลิตภัณฑ์

- สุขภาพดีขึ้น จากการสันทนาการเพื่อสุขภาพ ผู้สูงอายุจำนวนมากบอกว่า ตั้งแต่มาร่วมกิจกรรมนี้รู้สึกคล่องตัวขึ้น ทำอะไรก็สะดวกไปหมด อาการปวดเมื่อยหายไป บางคนบอกความดันโลหิตสูงก็หายไป มีความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิตมากขึ้น ดีใจที่ได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรม และรู้สึกมีคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้นดังคำพูดผู้สูงอายุหลายคน บอกว่ารู้สึกภูมิใจมาก ที่เห็นลูกค้า คณะเยี่ยมชมสวมใส่ผ้าฝ้ายที่ผู้สูงอายุทอกัน ใช้เครื่องจักสานของกลุ่ม บางคนก็ส่งคำชมมาทางไลน์ โทรมา ทุกคนดีใจ ยิ่งเห็นผู้ใหญ่ใส่ใจยิ่งดีใจมาก ๆ

- ได้เข้าร่วมกิจกรรม จากการที่รองนายกเชิญชวนให้เข้ามารวมกลุ่มในละแวกบ้าน ทำกิจกรรม โดยใช้ประสบการณ์ ภูมิปัญญา ความรู้ความสามารถของตนเอง เมื่อร่วมกิจกรรมไประยะหนึ่ง ได้รับรู้ถึงความรู้ความสามารถที่เพิ่มขึ้น จึงมีความพร้อมในการร่วมกิจกรรมต่อเนื่อง

- มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อในการดำเนินชีวิต โดยสามารถไปเข้าร่วมการทำกิจกรรมในเวลาว่างได้สะดวก สามารถดำรงชีวิตในสิ่งแวดล้อมที่มีเทคโนโลยีมากมาย จากการได้รับความรู้จากการร่วมกิจกรรม ทำให้สามารถดำเนินชีวิตในสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ได้อย่างสะดวกสบาย

(3) มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เมื่อเริ่มกิจกรรมได้ระยะหนึ่ง รองนายก อบต. ท่านแนะนำให้เลือกตั้งประธานกลุ่ม และกรรมการ เพื่อที่กลุ่มจะได้บริหารจัดการกันเอง เวลาเรามีความต้องการอะไร ต้องแจ้งประธานกลุ่ม เพื่อพิจารณาในประชุมเพื่อกำหนดแนวทางการทำกิจกรรม

(4) มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เมื่อผู้สูงอายุดำเนินกิจกรรมไปนั้น ผู้สูงอายุส่วนหนึ่งมีความเห็นว่าควรมีการปรับเปลี่ยน หรือกำหนดรูปแบบ ได้แก่ การให้ความรู้แก่เด็กนักเรียน หรือการปรับรูปแบบผลิตภัณฑ์ตามคำแนะนำ

(5) มีส่วนร่วมประสานงานเมื่อกลุ่มดำเนินการประสานงานต่าง ๆ เองตามคำแนะนำ จากรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อสวก ทำให้สะดวกและคล่องตัวในการดำเนินงาน เครือข่ายเพิ่มขึ้น ซึ่งผู้สูงอายุกลุ่มหนึ่งได้รับผิดชอบดำเนินการและอำนวยความสะดวกในกลุ่มโดยการประสานกับเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินการของกลุ่มเป็นไปด้วยดี มีประสิทธิภาพ

(6) มีส่วนร่วมประชาสัมพันธ์เมื่อผู้สูงอายุมาร่วมกิจกรรมแล้ว ได้นำไปเผยแพร่สู่ผู้สูงอายุคนอื่น ๆ ที่ยังไม่มาร่วมกิจกรรม ทำให้ผู้สูงอายุมาร่วมกิจกรรมในแต่ละกลุ่มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และนอกจากนี้ เมื่อมีคณะศึกษาดูงาน คณะทัวร์ต่าง ๆ มา ผู้สูงอายุที่ร่วมกิจกรรมในกลุ่มได้ช่วยกันให้ข้อมูล และเชิญชวนให้กลุ่ม คณะต่าง ๆ เหล่านี้แนะนำ ชี้ชวนให้เข้ามาชมกิจกรรมของกลุ่ม มาเที่ยวตำบลบ่อสวก และร่วมในการซื้อผลิตภัณฑ์ซึ่งทำให้ผู้สูงอายุมีรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งในการประชาสัมพันธ์นี้ กลุ่มจะมอบหมายให้กับผู้สูงอายุที่สมัครใจ และมีความสามารถในการประชาสัมพันธ์ที่เป็นที่ชื่นชอบของคณะต่าง ๆ เพื่อสร้างความประทับใจ

จากข้อมูลที่ได้พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นผู้มีเวลาว่าง มีภูมิปัญญา และต้องการเข้าร่วมกิจกรรมและได้รับทราบการสนับสนุนให้เข้าร่วมกิจกรรม โดยผู้รับผิดชอบมาประชาสัมพันธ์นโยบาย แผน และโครงการ เป็นการให้โอกาส พร้อมอำนวยความสะดวก ลดการเดินทาง โดยให้จัดเตรียมสถานที่ทำกิจกรรมมาไว้ในพื้นที่ สนับสนุนวิทยากรในการพัฒนาองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เมื่อผู้สูงอายุรับทราบข้อมูล ได้เข้าร่วมกิจกรรมในบทบาทต่าง ๆ ตามลำดับดังนี้ 1) มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม 2) มีส่วนร่วมในรับประโยชน์ที่เกิดขึ้น ได้แก่การรับรู้ถึงความมั่นคงปลอดภัยมากขึ้น จากการมีรายได้เพิ่มขึ้น มีความรู้ความสามารถมากขึ้น มีสุขภาพที่แข็งแรงขึ้น ช่วยเหลือและดูแลตนเองได้ ทำกิจกรรมอื่นได้มากขึ้น ทำให้มีความพร้อมในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เพิ่มขึ้น และรับรู้ถึงสิ่งแวดล้อมที่เอื้อเพิ่มขึ้น จากการที่สามารถดำรงชีวิตในสิ่งแวดล้อมได้สะดวกสบายขึ้น 3) มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ 4) มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 5) มีส่วนร่วมในการประสานงาน และ 6) มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ ตามลำดับ สามารถเขียนเป็นแผนภาพได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 6 การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนชรากิจกรรมส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น

4.3 ผลการถอดบทเรียนการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุจังหวัดร้อยเอ็ด
ผ่านกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงงาม ตำบลบึงงาม อำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด มีดังนี้

1) ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

ตำบลบึงงาม อำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม เลียบริมฝั่งแม่น้ำชี มีพื้นที่ประมาณ 17,129 ไร่ แบ่งเขตการปกครอง เป็น 13 หมู่บ้าน ประกอบด้วยหมู่บ้าน หมู่ 1 บ้านนาแพง หมู่ 2 บ้านท่าค้อ หมู่ 3 บ้านมะบ้า หมู่ 4 บ้านนางาม หมู่ 5 บ้านวังทอง หมู่ 6 บ้านดอนแก้ว หมู่ 7 บ้านมะแวง หมู่ 8 บ้านโนนราษี หมู่ 9 บ้านดอนโฌง หมู่ 10 บ้านดอนเกลือ หมู่ 11 บ้านค้อซา หมู่ 12 บ้านโนนยาง และหมู่ 13 บ้านหนองไชยวาน มีลำห้วยน้ำกุดแคแซ และห้วยน้ำกุดบึก ไหลผ่านเอื้อในการประกอบอาชีพเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ มีเส้นทางคมนาคมติดต่อได้สะดวก ลักษณะถนนในพื้นที่ เป็นถนนลูกรัง และคอนกรีต ขนาดเล็ก ในฤดูฝนบางช่วงเวลา มีน้ำท่วม เป็นอุปสรรคต่อการเดินทาง ระยะทางโดยรวมจากบ้านถึง อบต. ประมาณ 3-5 กิโลเมตร

องค์การบริหารส่วนตำบลบึงงาม มีวิสัยทัศน์ “บึงงามเข้มแข็งน่าอยู่ มุ่งสู่เศรษฐกิจก้าวหน้า ชาวประชาอยู่ดีกินดีพึ่งพาตนเองได้” มีพันธกิจ ในการพัฒนาและส่งเสริมความมั่นคง สร้างความเข้มแข็งของคนชุมชน สามารถพึ่งตนเองได้ เพื่อให้ประชาชนอยู่ดีกินดี มีสุขภาพแข็งแรง มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และอนุรักษ์สืบสานประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ฟื้นฟู บำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนต่อการดำรงชีพ มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิต สวัสดิการสังคม ครอบครัวยั่งยืน สังคมเข้มแข็ง และมีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง ห่างไกลจากโรค และประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาชุมชน โดยเฉพาะผู้สูงอายุในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบึงงาม ได้จัดให้มีโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงงามขึ้น และเสริมสร้างให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงงาม พอสรุปได้ดังนี้

ตำบลบึงงามมีผู้สูงอายุทั้งหมด 950 คน ส่วนใหญ่มีโรคประจำตัว แต่ช่วยเหลือตัวเองได้ และเป็นผู้สูงอายุติดบ้าน ส่วนใหญ่อาศัยอยู่บ้านตอนกลางวัน เพราะไปทำงานนอกบ้านไม่สะดวกจากปัญหาสุขภาพ และเกษียณอายุ

2) ข้อมูลโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงงาม

โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงงาม ตำบลบึงงาม อำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด เริ่มต้นจากองค์การบริหารส่วนตำบลบึงงาม ได้รับงบประมาณมาจากส่วนกลาง มาจำนวน 5,000 บาท ให้ดำเนินกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ องค์การบริหารส่วนตำบลบึงงาม จึงได้มอบหมายให้ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคมรับผิดชอบดำเนินการ ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม จึงได้เชิญผู้นำผู้สูงอายุมาปรึกษา เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความเข้าใจผู้สูงอายุ และได้รับการยอมรับจากผู้สูงอายุ ในท้องถิ่นเป็นอย่างดี ผู้นำผู้สูงอายุมีความเห็นร่วมกันว่า ควรจัดกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ เพราะผู้สูงอายุส่วนใหญ่อยู่บ้านไม่ได้ทำกิจกรรมอะไร ถ้ามารวมกัน มาศึกษาหาความรู้น่าจะเป็นประโยชน์

กับผู้สูงอายุ และท้องถิ่น จึงได้กำหนดให้มีการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงงามขึ้น เพื่อให้ผู้สูงอายุในตำบลมาร่วมกิจกรรม

ปัจจุบันโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงงาม เปิดสอนสัปดาห์ละ 1 วัน มีผู้สูงอายุมาเรียนประมาณรุ่นละ 40 คน โดยใช้อาคารขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงงาม ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงงาม

3) การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงงาม ตำบลบึงงาม อำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด จากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ประกอบด้วยผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติ และผู้สูงอายุที่ร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุรวมจำนวน 9 คน ได้ผลการสนทนากลุ่ม ดังนี้

3.1) บทบาทผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลบึงงามอำเภอทุ่งเขาหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด มีหน้าที่รับผิดชอบการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ เพื่อเป็นไปตามนโยบายส่วนกลาง ดังคำกล่าวที่ว่า

“.....พอน้องเขาบอกว่า อบต.ให้เงินมา 5,000 บาท ให้ลุงช่วยคิดว่าจะทำอะไรให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมเยอะ ๆ บอกหนูได้เลยค่ะ สนับสนุนเต็มที่ ลุงก็ไปคุยกันกับเพื่อน ๆ ก็ตกลงว่าจะทำกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ.....พอผมแจ้งไปทาง อบต. อบต. บอกว่าดำเนินได้ อบต. ให้ใช้อาคารภายในบริเวณพื้นที่ของ อบต.บึงงาม พร้อมทั้งอุปกรณ์ที่จำเป็น เช่น แก้ว โต๊ะ ไมโครโฟน และอื่น ๆ ที่จำเป็น.....”

สมาชิก Focus group ลำดับที่ 2 6 พ.ย. 2563

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลบึงงามมีบทบาทในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ดังนี้

(1) มีนโยบายเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุที่เป็นไปตามนโยบายของส่วนกลาง
 (2) ให้โอกาสผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรม
 (3) กำหนดผู้รับผิดชอบหลัก โดยมอบหมายให้ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม รับผิดชอบดำเนินการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ

(4) สนับสนุนงบประมาณ สถานที่ และอุปกรณ์ที่จำเป็นในการจัดทำกิจกรรม

3.2) บทบาทของผู้รับผิดชอบปฏิบัติงานเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ เมื่อผู้บริหารมอบหมายหน้าที่และงบประมาณ เพื่อจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ จากการสนทนากลุ่มมีข้อความที่แสดงถึงบทบาทของผู้ปฏิบัติ ดังคำกล่าวที่ว่า

“.....ลุงมีอะไรก็ไปฝากเรื่องกับหลาน (เจ้าหน้าที่รับผิดชอบงานผู้สูงอายุ ของ อบต. จะติดต่อใคร ต้องการอะไร จะประชุม นัดหมาย ได้หมด หลานเขาจัดการเรียบร้อย ลุงสังขารไม่ไหวแล้ว ขับรถไปไหนนี่ไม่ไหว เวลาก็ไม่พอ บางที่ตัวเองก็ไม่มีใครสนใจลุง ถ้าไม่ได้หลานลุงก็ไม่เอาแล้ว ที่ลุงทำตรงนี้ได้ ก็มีหลานสาว 2 คนนี่จะ ถ้าไม่มีลุงก็ไม่ทำ”

สมาชิก Focus group ลำดับที่ 5 6 พ.ย. 2563

จากข้อมูลดังกล่าวผู้รับผิดชอบปฏิบัติงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุมีบทบาทในการเสริมสร้าง การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ดังนี้

(1) ให้โอกาสผู้สูงอายุเสนอความต้องการกิจกรรม ที่ต้องการมีส่วนร่วมทำ โดยเชิญผู้นำ ผู้สูงอายุมาร่วมเสนอความต้องการในการทำกิจกรรม

(2) ให้การสนับสนุน ช่วยเหลือผู้สูงอายุในการดำเนินกิจกรรมที่ผู้สูงอายุกำหนดขึ้น

(3) อำนวยความสะดวก และประสานงานให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินกิจกรรม โรงเรียนผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุด

3.3) เหตุผลที่ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงงามจากการสนทนากลุ่ม พบว่าเหตุผลที่ผู้สูงอายุมาร่วมกิจกรรม ดังข้อความที่กล่าวว่า

“.....ลุงก็ไปคุยกันกับเพื่อน ๆ ก็ตกลงว่าจะทำกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุจะได้มาเรียนรู้อะไร ๆ เพราะอยู่บ้านก็ไม่รู้จะทำอะไรกัน เราไม่มีความรู้อะไร เมื่อก่อนทำงาน จีบปลา เตียนนี้ทำกันไม่ไหวแล้ว...ลุงก็มาเตรียมจัดประชุมกำหนดรูปแบบกันว่าจะทำกันอย่างไรบ้าง ลูกทั้ง 2 (เจ้าหน้าที่) น่ารักมากดูแล ช่วยเหลือ มาถามตลอดว่ามีอะไรให้ช่วยไหม....”

สมาชิก Focus group ลำดับที่ 5 6 พ.ย. 2563

“...พอถามผม ผมก็ตอบเลยว่าทำโรงเรียนผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุจะได้มาเรียนรู้ อะไร ๆ เพราะอยู่บ้านก็ไม่รู้ จะทำอะไรกัน เราไม่มีความรู้อะไร เมื่อก่อนทำงาน จีบปลา เตียนนี้ทำกันไม่ไหวแล้ว....”

สมาชิก Focus group ลำดับที่ 2 6 พ.ย. 2563

“.....บ้านเราอยู่ไม่ไกล ระยะทางจากบ้านมาโรงเรียนประมาณ 3 กิโลเมตร มีรถผ่านไปมาน้อยมาก เราปั่นจักรยานมากัน รอปั่นมาพร้อมๆกันเป็นกลุ่ม ๆ ส่วนผู้ที่อยู่ไกล ออกไปประมาณ 5 กิโลเมตร มี

จำนวน 5-6 คน ก็จะมากับรถหัวหน้ากลุ่ม.....การมาร่วมที่นี้เราตัดสินใจง่าย แค่ขออนุญาตลูกว่าให้มาใหม่เท่านั้น เราก็มาได้แล้ว ไม่ต้องพึ่งพาใคร ถ้ามีวแต่พึ่งพาให้ลูกหลานมาส่ง คงไม่ต้องมากันพอดี เราช่วยกันเองดีกว่าครับ....”

สมาชิก Focus group ลำดับที่ 6 6 พ.ย. 2563

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุที่มีร่วมกิจกรรมมีเหตุผลในการเข้าร่วม ดังนี้

(1) ความต้องการร่วม การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงงามนั้น เกิดจากมติความต้องการจัดตั้งของผู้สูงอายุตำบลบึงงาม ดังนั้นเมื่อองค์การบริหารส่วนตำบลบึงงามได้สนับสนุนการจัดตั้งแล้ว ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ของตำบลจึงพร้อมใจมาร่วมกิจกรรม

(2) มีเวลาจากปกติประชากรในชุมชนนี้จะมีอาชีพจับปลา ทำนา ทำสวน เมื่ออายุมากขึ้น หรือมีโรคประจำตัว ก็ไม่สะดวกในการไปประกอบอาชีพ หรือบางครั้งกลัว หวานก็ไปทำหน้าที่แทน ให้ผู้สูงอายุพักอยู่บ้านเฉย ๆ เมื่อทราบว่าองค์การบริหารส่วนตำบลบึงงาม รับนโยบายจากส่วนกลางให้จัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุมาร่วม ผู้สูงอายุที่ไม่ได้ทำกิจกรรมอะไร และได้รับความสะดวกในการมาร่วมกิจกรรม จึงตัดสินใจมาร่วมกิจกรรม

(3) ได้รับการสนับสนุนทางสังคม โดยองค์การบริหารส่วนตำบลบึงงามสนับสนุนอาคาร โต๊ะ เก้าอี้ เสื้อ พัฒลม และอุปกรณ์ที่จำเป็นตามความเหมาะสมเป็นการสนับสนุนการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุให้ได้รับความสะดวก

(4) มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อ ด้วยลักษณะทำเลของพื้นที่ มีบ้านที่ผู้สูงอายุอาศัยตั้งอยู่ใกล้ อบต. มีการเดินทางไปร่วมกิจกรรมที่ง่าย สะดวก สามารถเดินทางไปร่วมกิจกรรมได้ด้วยตนเอง

3.4) บทบาทของผู้สูงอายุที่มีพลังในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่โรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงงามผู้สูงอายุที่มาร่วมกิจกรรมในบทบาทต่างๆ ที่หลากหลายเพื่อให้กิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุดำเนินไปได้อย่างคุณภาพ ดังคำกล่าวที่ว่า

“.....อยู่ที่นี่ได้ทำอะไรเยอะมาก เรียนหนังสือ สานกระเป่า สวายนะ ป่าให้อาจารย์ 1 ใบ ไร่เป็นที่ระลึก ถ้าสนใจอาจารย์สั่งได้นะคะ โรงเรียนเรามีระบบสั่งออนไลน์ แต่นานนะกว่าจะได้ ออเดอร์เยอะมากมามาก สั่งก่อน 2-3 เดือนนะคะ ยิ่งตอนนี้สินค้าเราไม่ออกเลย เราซ้อมก็พากัน แข่งกีฬาที่โรงเรียน เรามีเดินพาเหรดด้วยนะ เดินไปทั่วหมู่บ้านเลย...ฮ่า ฮ่า ฮ่า... ชักชวนคนมาเรียนกัน....”

สมาชิก Focus group ลำดับที่ 6 6 พ.ย. 2563

“.....ป่า ๆ เขาจัดการกันเองหมด เขามีกรรมการบริหารโรงเรียน เขาคิดอะไร เขาก็ทำกันเอง หนูแค่คอยดูว่าเขาต้องการอะไรก็หาให้เท่านั้นเอง อย่างจัดงานกีฬานี้ หนูไม่รู้เรื่องกับเขาเลย แค่หาผ้า หาอะไรนิดหน่อย ตามเขาบอก แต่ออกมานี้โอโฮ ไม่ธรรมดาเลย....”

สมาชิก Focus group ลำดับที่ 3 6 พ.ย. 2563

“.....พวกเราจะทำอาหาร เก็บผักที่บ้านมาแบ่งปันกันทุกวัน คุณป่าเขาชอบ ทุกวันศุกร์หนูไม่ต้องซื้อกับข้าวเลยคะ มีทั้งกับข้าว ผัก ปลา คุณป่าแต่ละคนก็จะเอามาแบ่งกันถ้วนทั่ว แบบนี้ทุกอาทิตย์คะ กลางวันก็ตั้งวงแบ่งปันกันกิน สนุกสนาน อร่อย คนเอามากก็ดีใจ คนกินก็อร่อย มีความสุขกันทุกวัน

สมาชิก Focus group ลำดับที่ 7 6 พ.ย. 2563

สรุปได้ดังนี้

(1) มีส่วนร่วมทำกิจกรรม ผู้สูงอายุที่มาร่วมกิจกรรมทุกคนได้ร่วมกิจกรรมที่โรงเรียน ผู้สูงอายุตำบลบึงงามจัดขึ้น อย่างสม่ำเสมอ ครบถ้วน ได้แก่ การเข้าแถวเคารพธงชาติเข้าก่อนเข้าเรียน มีกิจกรรมเรียนหนังสือ กิจกรรมออกกำลังกาย สันทนาการ นำอาหารมารับประทานร่วมกัน กิจกรรมฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น กิจกรรมแข่งกีฬา กิจกรรมศึกษาดูงาน ตลอดจนกิจกรรมที่ได้มีปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ เช่น ช่วงเวลาการระบาดของไวรัสโควิด-19 จะมีเวรมาคัดกรองเพื่อเป็นการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19

(2) มีส่วนร่วมในการบริหารมีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโรงเรียน โดยประธานกรรมการบริหารทำหน้าที่ครูใหญ่ และเป็นประธานในการบริหารจัดการต่าง ๆ เช่น การใช้งบประมาณ การจัดระบบป้องกันการแพร่กระจายเชื้อไวรัสโควิด-19 การจัดกิจกรรมต่าง ๆ

(3) มีส่วนร่วมในการจัดหาทรัพยากร ในการจัดกิจกรรมกลุ่มซึ่งต้องใช้อุปกรณ์จำนวนมากเส้นพลาสติก ใบบัตรสำหรับสันทนาการในพื้นที่ เนื่องจากมีงบประมาณที่จำกัด ผู้สูงอายุจะช่วยกันหาจากพื้นที่ บ้านใครมีก็นำมาบริจาค เวลาที่มีกิจกรรมสันทนาการ ทุกคนจะนำสิ่งของอุปกรณ์ตกแต่ง อาหารมาทานเองจากที่บ้าน มารวมกันเพื่อให้กิจกรรมดำเนินไปได้โดยไม่ต้องใช้เงินงบประมาณดังนั้นจะเห็นว่าส่วนใหญ่ผู้สูงอายุต้องช่วยกันจัด เตรียมทรัพยากรที่จำเป็นต้องใช้ในกิจกรรมแต่ละครั้งมาทานเอง เป็นการช่วยลดค่าใช้จ่ายเงินงบประมาณ

(4) มีส่วนร่วมรับประโยชน์จากการมาร่วมกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่รับรู้ถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง ดังเช่นคำกล่าว

“...มาแรก ๆ นั้นรำไม่ไหวคะ ลูกก็จะแยอยู่แล้ว นี่ทั้งลูกทั้งย่อ ทั้งโยก แต่ทำไ้ได้ ครูให้ทำ ทุกคนทำ เราก็ดึงต้องทำ แต่ตอนนี้รำไม่อยากจะหยุด สนุกดี....ป้าก็ไม่วู้เหมือนกันตอนนีลี้มแก่เลย ยิ่งใส่ชุดนักเรียนนี่ โอ้ย แก่ไม่ได้.....”

สมาชิก Focus group ลำดับที่ 8 6 พ.ย. 2563

“.....พีดีใจมากเลย มาสอนพี ๆ ไม่เรียกว่าสอนนะ เพราะพี ๆ ส่วนใหญ่ประสบการณ้หลากหลาย เรียกว่าเรามาแลกเปลี่ยนกันดีกว่านะคะ พี ๆ น่ารัก พีก็ดีใจได้ทำประโยชน์ สนุก จริง ๆ พีไม่ต้องการอะไรเลยนะคะ และก็อยากมาทุกครั้งเลย....”

สมาชิก Focus group ลำดับที่ 8 6 พ.ย. 2563

“.....ตอนนี้ออเดอร์ค่างเยอะมาก ทำไม่ทันเลย ที่หิวกาแพนี้ ค้างเป็นร้อย ตอนนี้ใครทำได้เท่าไร ขายหมด ของเราสวย แล้วลูก ๆ เขาทำออนไลน์ให้สั่งมาจากทั่วประเทศเลย....ตอนนี้ใครอยากได้เงินมาก ๆ ก็ทำมาก ๆ แต่ป้าก็ไม่เน้นเงินนะ เราเน้นสนุกกันมากกว่า....”

สมาชิก Focus group ลำดับที่ 6 6 พ.ย. 2563

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นจะเห็นว่า ผู้สูงอายุมมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการร่วมกิจกรรม ดังนี้

- สุขภาพดีขึ้นทั้งทางกาย ใจ และจิตวิญญาณ ผู้สูงอายุเกือบทุกคนสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้เพิ่มขึ้น อาการปวดเมื่อยต่างๆลดลง มีความยินดีและภาคภูมิใจ ที่ได้มีโอกาสถ่ายทอดวิชาความรู้ ความสามารถให้ผู้อื่น และรับรู้ว่สิ่งนั้นทำให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น ทำให้รู้ว่ตนเองมีคุณค่า มีความสุข

- มีความมั่นคงปลอดภัย จากการมีรายได้เพิ่มขึ้น มีความรู้ ความสามารถเพื่อนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตเพิ่มขึ้น

- มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เพราะมีความพร้อมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้น

- รับรู้ถึงสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำเนินชีวิตมากขึ้น จากการที่รู้สึ่วว่าการดำเนินชีวิตมีความกลมกลืนกับการสิ่งแวดล้อม

(5) มีส่วนร่วมตัดสินใจเมื่อผู้สูงอายุส่วนหนึ่งได้รับเชิญให้มาร่วมประชุมระดมความคิดในการกำหนดกิจกรรม ซึ่งผู้สูงอายุได้ตัดสินใจในการกำหนดกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ อีกทั้งในช่วงดำเนินกิจกรรมนั้น พบว่าผู้สูงอายุต้องร่วมกันตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เช่น การปรับเปลี่ยนวิทยากร มาเป็นวิทยากรจิตอาสาเพื่อลดค่าใช้จ่าย จากการที่งบประมาณไม่เพียงพอ การสันทนการภายในโรงเรียนเป็นสันทนการภายนอก เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของโรงเรียนให้ผู้สูงอายุในพื้นที่ทราบ เป็นต้น

(6) มีส่วนร่วมประสานงาน เมื่อผู้สูงอายุดำเนินกิจกรรมไประยะหนึ่ง ทำให้เกิดปัญหาหลายอย่าง เช่น งบประมาณไม่เพียงพอ ผู้สูงอายุกลุ่มหนึ่งจึงไปประสานวิทยากรจิตอาสาที่เป็นผู้เกษียณแล้ว มาสอนแทนเพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่าย อีกทั้งประสานงานกับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนตำบลบึงงาม เพื่อขอการสนับสนุนต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรมให้มีความต่อเนื่อง ประสานการนำผลิตภัณฑ์สู่ตลาด ประสานงานหน่วยงานต่าง ๆ ในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้เกิดรายได้ เป็นต้น

(7) มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ เมื่อการประชุมของผู้แทนผู้สูงอายุมีมติให้จัดกิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ ผู้แทนผู้สูงอายุที่มาประชุม ได้ร่วมกันประชาสัมพันธ์ให้ผู้สูงอายุในพื้นที่มาร่วมกิจกรรม และเมื่อการเรียนใกล้จะสิ้นสุดลงในแต่ละรุ่น ก็จะมีการจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ในพื้นที่ เพื่อให้ผู้สูงอายุที่มีเวลาว่างมาร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังประชาสัมพันธ์โรงเรียนให้บุคคลภายนอกรู้จัก เพื่อมีศึกษาดูงาน มาอุดหนุนผลิตภัณฑ์ อีกทั้งสร้างชื่อเสียงให้กับพื้นที่

เมื่อผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลบึงงาม ได้รับนโยบาย และงบประมาณสนับสนุนการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ และได้มอบหมายให้รับผิดชอบให้ปฏิบัติการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ พร้อมทั้งสนับสนุนให้ใช้สถานที่ อุปกรณ์ในการทำกิจกรรมตามที่ผู้สูงอายุกำหนดโดยให้ผู้รับผิดชอบช่วยในการอำนวยความสะดวกต่างๆ พร้อมทั้งประสานงานกับผู้สูงอายุในการดำเนินกิจกรรม เมื่อผู้สูงอายุที่มีเวลา และมีความต้องการร่วมกิจกรรมรับทราบเกี่ยวกับนโยบาย โครงการ การสนับสนุน และองค์การบริหารส่วนตำบลบึงงามได้เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม อีกทั้งในพื้นที่มีสภาพแวดล้อมที่พร้อมเดินทางไปร่วมกิจกรรมอยู่แล้ว ผู้สูงอายุจึงตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมในบทบาทต่าง ๆ ได้แก่ 1) มีส่วนร่วมทำกิจกรรม 2) มีส่วนร่วมในการบริหาร 3) มีส่วนร่วมในการจัดหาทรัพยากร 4) มีส่วนร่วมรับประโยชน์ได้แก่มีสุขภาพดีขึ้นทั้งทางกาย ใจ และจิตวิญญาณ มีความมั่นคงปลอดภัย จากการมีรายได้เพิ่มขึ้น มีความรู้ ความสามารถเพิ่มขึ้น ทำให้มีความพร้อมในการมีส่วนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้น นอกจากนี้ผู้สูงอายุยัง 5) มีส่วนร่วมตัดสินใจ 6) มีส่วนร่วมประสานงาน และ 7) มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ สามารถเขียนเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

แผนภูมิที่ 7 การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบึงงาม

4.4 สรุปผลการถอดบทเรียนการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ จากผลการถอดบทเรียนทั้ง 3 พื้นที่พบว่ากระบวนการส่วนใหญ่มีความคล้ายคลึงกัน แต่ต่างกันที่การเริ่มต้นของกิจกรรม โดยทุกกิจกรรมจะดำเนินต่อไปได้อย่างต่อเนื่องผู้สูงอายุต้องได้รับประโยชน์ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ หมายถึงมีภาวะสุขภาพที่มีสมรรถนะเพิ่มขึ้น และมีรายได้ มีความรู้ความสามารถ ซึ่งแสดงถึงความมั่นคงในตนเอง ทำให้มีความพร้อมในการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคม ผู้สูงอายุก็น่าจะตัดสินใจร่วมกิจกรรมในบทบาทต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเมื่อกิจกรรมดำเนินไปได้ ระยะ

หนึ่ง จะเห็นว่าผู้สูงอายุสามารถบริหารจัดการตนเองโดยมีผู้รับผิดชอบปฏิบัติ หรือบุคลากรดูแลสนับสนุนอย่างเป็นกันเองต่อเนื่อง ซึ่งผู้วิจัยได้นำผลการถอดบทเรียนมาวิเคราะห์ได้ตามตาราง และแผนภูมิต่อไปนี้

